

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896. Andra Kammaren. N:o 38.

Fredagen den 1 maj.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 24 nästförflutna april.

§ 2.

Härefter anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 39, till Konungen, angående ändring i 65 § 3 mom. i förordningen angående bevilning af fast egendom samt af inkomst den 3 juni 1892.

§ 3.

Efter föredragning af Kongl. Maj:ts på kammarens bord hvilande proposition till Riksdagen angående anskaffande af tomt till nytt posthus i Stockholm m. m., beslöt kammaren öfverlemna samma proposition till behandling af statsutskottet.

§ 4.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

statsutskottets utlåtanden n:is 50, 51, 52, 53, 54 och 55;

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden n:is 7, 8 och 9;

bevillningsutskottets betänkanden n:is 25 och 26;

bankoutskottets utlåtande och memorial n:is 11, 12 och 13;

lagutskottets utlåtanden n:is 67, 68, 69 och 70;

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 20;

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 21,

samt

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 22.

I sammanhang begärdes ordet af

Herr vice talmannen Östberg, som yttrade: Jag vågar anhålla, att kammaren måtte besluta, att å morgondagens föredragningslista måtte uppflyttas främst af de två gånger bordlagda ärendena bevillningsutskottets betänkande n:o 25 angående hvitbetssockertillverkningsafgiften samt att näst efter detta betänkande måtte sättas Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 22 i anledning af 4 motioner om skrifvelse till Kongl. Majt. angående ändring i det offentliga undervisningsväsendet.

Den af herr vice talmannen sålunda gjorda hemställan bifölls af kammaren.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 14, 17 och 25 riksdagsordningen äfvensom inom Riksdagen väckta motioner i samma ämne;

n:o 12, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 13, 16, 20 och 22 riksdagsordningen; och

n:o 13, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 6 regeringsformen;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 56, angående dels Kongl. Maj:ts proposition som anvisande af medel för kompletteringsarbeten å Vestkustbanan, dels en i anledning deraf inom Riksdagen gjord framställning;

n:o 57, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående punkt 2 af statsutskottets utlåtande n:o 49;

n:o 58, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster;

n:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring af vissa i kongl. kungörelsen den 10 november 1882 meddelade bestämmelser beträffande förvaltningen af kronans jordbruksdomäner;

n:o 60, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående dispositionen af förra militiebostället ¹¹/₁₂ mantal Ede n:o 1 jemte Skarpåslägden n:o 1, en äng, i Jemtlands län;

n:o 61, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående dispositionen af förra militiebostället 1 mantal Hunnebo n:o 1 i Göteborgs och Bohus län;

n:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående öfverlemnande till Stockholms stad af den s. k. Ryssgård i samma stad;

n:o 63, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af nuvarande kyrkoherdebostället i Åmåls stads- och landsförsamlingars pastorat samt byggande af en prestgård i Åmåls stad;

n:o 64, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af ett räntefritt lån för uppförande af ny läroverksbyggnad i Östersund;

n:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående statsanslag för reparation af kapell i Muonionalusta kapellag m. m., och

n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag till beredande åt lappar inom Jukkasjärvi och Enontekis socknar af Norrbottens län af eftergift i viss dem åliggande ersättningskyldighet;

bevillningsutskottets memorial och betänkande:

n:o 27, angående verkställd granskning af bestämmelserna rörande tullbeviljningen; och

n:o 28, i anledning af väckt motion angående ändring i tulltaxan i fråga om paraplyställningar och käppar; samt

lagutskottets utlåtanden:

n:o 71, i anledning af väckt motion om tillägg till lagen angående ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål den 4 juni 1886, och

n:o 72, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring, lag angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866, lag om ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 och lag om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående in-teckning i fast egendom den 16 juni 1875, dels ock väckt motion angående ändring i förordningen angående hemmansklyfning och jordafsöndring den 6 augusti 1881.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,⁴⁷ e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.

Lördagen den 2 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes för justering det i kammarens sammanträde den 25 nästlidne april förda protokoll.

Ordet begärdes af

Herr Höjer, som yttrade: Då det beslut, som kammaren under lördagens aftenplenum fattade med afseende på konstitutionsutskottets utlåtande n:o 9 i bankfrågan, i sig innebär om icke ett definitivt, så åtminstone ett börjande principiellt uppgifvande, utan motsvarande vederlag, af en Riksdagens grundlagsstadgade rätt, och då jag anser detta beslut med hänsyn till dess möjliga konsekvenser i hög grad betänkligt, får jag härmed mot detsamma anmäla min reservation.

Häruti instämde herrar *John Olsson, Mankell, Kardell, Walter, Bromée, Nordin* i Hammerdal och *Norberg*.

Det upplästa protokollet blef härefter af kammaren godkänt.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare herr C. P. Gustafsson på grund af tillfälligt illamående tills vidare under några dagar är förhindrad att närvara vid Riksdagens sammanträden, intygar
Stockholm den 30 april 1896.

Carl Runborg,
praktiserande läkare.

§ 3.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 49, till Konungen, angående ändring i instruktionen för riksbankens revisorer vid riksbankens afdelningskontor i orterna.

§ 4.

Föredrogs och bordlades för andra gången statsutskottets utlåtande n:o 56.

§ 5.

Efter föredragning vidare af statsutskottets memorial n:o 57, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående punkt 2 af statsutskottets utlåtande n:o 49, blef den föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 6.

Föredrogos, men blefvo å nyo bordlagda:

statsutskottets utlåtanden n:is 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65 och 66;

bevillningsutskottets memorial och betänkande n:is 27 och 28, samt lagutskottets utlåtanden n:is 71 och 72.

§ 7.

Enligt derom förut fattadt beslut företogs nu till behandling bevillningsutskottets betänkande n:o 25, angående hvitbetssockertillverkningsafgiften. *Ang. hvitbetssockertillverkningsafgiften.*

I proposition, n:o 38, hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att besluta,

»att § 2 i förordningen om beskattning af hvitbetssockertillverkningsafgiften i riket den 19 maj 1893 skall erhålla följande förändrade lydelse:

Det enligt § 1 beskattningspligtiga råsockret beräknas efter de för tillverkningen använda betornas vikt sålunda, att etthundra kilogram råa (ej torkade) hvitbetor antagas lemna ett utbyte af tio och ett halft kilogram socker;

samt att berörda paragraf i dess sålunda förändrade lydelse skall lända till efterrättelse från och med den 1 september 1896, dock att det i samma paragraf omförmälda utbyte skall intill den 1 september 1898 beräknas till allenast tio procent och att för fabrik, som, på grund af gällande bestämmelser om beräkning af utbytet i vissa fall, redan kommit i åtnjutande af lägre utbytesberäkning än den i allmänhet stadgade, sagda bestämmelser, så vidt enligt dem utbytet vid fabriken skall beräknas i visst förhållande till utbytet vid äldre fabrik, fortfarande skola för den i omförmälda bestämmelser afsedda tid lända till efterrättelse.»

Vidare hade herr *J. H. G. Fredholm* i motion, n:o 235 inom Andra Kammaren, hemställt,

»att Riksdagen i skrifvelse till Konungen behagade anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t till nästkommande Riksdag framlägga förslag till hvitbetssockertillverkningsafgiftens afskaffande och i samband dermed

Ang. hvitbetssockertillverkningsafgiften. till sockertullarnes sänkande till sådana belopp, att de bereda hvitbetssockertillverkningen ett tillräckligt, men väl afpassadt tullskydd.»

(Forts.)

Utskottet hemställde:

1:o) att Riksdagen måtte i anledning af Kongl. Maj:ts ifrågasvarande proposition besluta,

att § 2 i förordningen om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket den 19 maj 1893 skall erhålla följande förändrade lydelse:

Det enligt § 1 beskattningspligtiga råsockret beräknas efter de för tillverkningen använda betornas vigt sålunda, att ett hundra kilogram råa (ej torkade) hvitbetor antagas lemna ett utbyte af tio och ett halft kilogram socker;

samt att berörda § i dess sålunda förändrade lydelse skall lända till efterrättelse från och med den 1 september 1896, dock att för fabrik, som, på grund af gällande bestämmelser om beräkning af utbytet i vissa fall, redan kommit i åtnjutande af lägre utbytesberäkning än den i allmänhet stadgade, sagda bestämmelser, så vidt enligt dem utbytet vid fabriken skall beräknas i visst förhållande till utbytet vid äldre fabrik, fortfarande skola för den i omförmälda bestämmelser afsedda tid lända till efterrättelse; samt

2:o) att herr Fredholms motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade reservationer anmälts:

af herr *Cavalli*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition oförändrad;

af herr friherre *von Schwerin*;

af herr *Fredholm* från Stockholm, med hvilken herrar *Collander*, *G. Jansson* i Krakerud, *S. M. Olsson* i Sörnäs och *Lundström* instämt;

samt af herr *Bruhn*, som ansett, att utskottet bort föreslå Riksdagen att antaga Kongl. Maj:ts proposition med den ändring, att sockerutbytet skulle beräknas till 10 procent endast till den 1 september 1897.

Efter föredragning till en början af *punkten 1* lemnades ordet till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Wersäll, som yttrade: Herr grefve och talman, mine herrar! Herrarne finna, att Kongl. Maj:t i sin proposition föreslagit, att skatten å råsocker skall beräknas efter betornas vigt sålunda, att 100 kilogram betor antagas lemna i utbyte 10 $\frac{1}{2}$ kilogram socker, dock att utbytet intill den 1 september år 1898 skall beräknas till 10 %. Utskottet deremot hemställer, att den högre beräkningen skulle träda i kraft redan näst-

kommande höst den 1 september. Med anledning häraf ber jag endast att få nämna, att skälet, hvarför Kongl. Maj:t föreslagit detta uppskof med den högre beskattningen, varit uteslutande ett varsamhets-skäl. Kongl. Maj:t har nemligen ansett det vara en ganska stark höjning att taga en procent. Att då taga en och en half procent med ens är ju ganska betydligt, i synnerhet som det går en del af de svagare fabrikerna bra nära inpå lifvet. För öfrigt instämmer jag alldeles med utskottet derutinnan, att man ej torde behöfva befara någon våda för vår sockerindustri såsom sådan, derigenom att man redan nästa höst beräknar $10\frac{1}{2}$ % utbyte, ty om man ser efter på den tabell, som finnes bilagd den kongl. propositionen, så ser man, att medeltalet af utbytet är $11,21$ %. Det kan således ej hafva varit den siffran, som legat för Kongl. Maj:t, då Kongl. Maj:t föreslog detta uppskof, utan det är tanken på de svagare fabrikerna, som man ansett att man bör akta. Det fins ju i slutet af tabellen siffror, som visa, att några icke ha så högt utbyte; och det är ju ej så mycket att säga om dem, som nu äro premierade, men en sådan som Svedala t. ex., som icke är premierad, räknar bara $10,47$ %.

Ang. hvitbets-sockertillverkningsafgiften.

(Forts.)

Man har icke mer än ett år att räkna med, nemligen 1894—95, och man vet således icke, om man nästa kampanj kan nå så högt; det beror uteslutande på, huru året blir. Det är mycket möjligt, att utskottet har rätt; det kan visa sig, att utbytet vid Svedala och äfven andra fabriker blir högre, men det skulle äfven kunna hända, att det blir lägre.

Det är med hänsyn till detta, som Kongl. Maj:t ansett sig böra föreslå en varsammare höjning. Det är endast detta, jag ansett mig böra nämna.

Vidare anförde:

Herr friherre von Schwerin: Herrarne ha förmodligen sett, att vid detta betänkande mitt namn är fogadt som reservant. Jag har funnit det onödigt att göra detta temligen vidlyftiga betänkande ändå vidlyftigare genom att skriva i hop en reservation, men jag skall nu be att med några ord få motivera, hvarför jag reserverat mig. Jag gör detta så mycket hellre, som jag aldrig förut yttrat mig i den s. k. sockerfrågan här i Riksdagen. Det har hittills icke varit något nöje att stå och tala här i kammaren i denna fråga, synnerligast när man sjelf är skåning; men jag hoppas och förmodar, att jag i tull- och beskattningsfrågor alltid försökt att ställa mig så opartiskt, som gör-ligt varit.

Hvarför jag reserverat mig mot utskottets betänkande är icke så mycket därför, att den af utskottet beslutade förhöjningen i skatten är så högst betydlig, eller att man skulle kunna anse den vara vådlig för sockerindustrien; det har herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i jåns antydt, att den ej är.

Ang. hvülbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)

Man säger, att en förhöjning af blott $\frac{1}{2}$ % i rendementet är så liten och obetydlig. Ja, om man så vill. När man räknar med många millioner, är en half million icke mycket, det erkänner jag. Men förhållandet är dock det, att när Kongl. Maj:ts förslagit, att beräkningen skulle stanna vid 10 % i två år, så har utskottet genast gått till den högre beräkningen; och det gör, mine herrar, en half million om året efter beräkning af den sockerskörd, som är att påräkna i år. Men det skola vi icke tvista om. Jag är för min del alldeles öfvertygad om, att båda kamrarne komma att taga utskottets betänkande. Men ändock har jag ansett mig böra reservera mig, detta som sagdt icke så mycket för skattens stora förhöjning utan därför, att Kongl. Maj:ts förslag dock innebär en sak, som herrarne få medgifva vara värd att ta fasta på, hvilken åsigt man än må ha rörande skattebeloppet, och det är stabiliteten. Genom att acceptera Kongl. Maj:ts förslag har man dock fastslagit skatten för *tre* år; och det få herrarne medge, att det för fabrikerne och betodlarne är af den största vikt att veta, hvad de ha att rätta sig efter. Skall man betala mera eller mindre i skatt, får man göra sina beräkningar derefter; man måste veta, hvad man har att räkna med; och här vet man det åtminstone för tre år. När det gäller så ofantligt stora kapital som härvidlag och framför allt en så ofantligt stor arbetsförtjenst för en talrik skara arbetare, är det verkligen en så viktig sak, att man får handla med varsamhet och försigtighet, såsom ätven herr statsrådet sade nyss.

Med detta utskottets förslag åter finnes icke den minsta garanti; man kan icke vara säker på, att icke nästa Riksdag ändrar allt igen; och det, få herrarne medge, icke är bra.

Medan jag har ordet, skall jag be att få påminna, att, såsom herrarne mycket väl veta, denna sockerfråga varit före flera gånger, och att man höjt skatten i åtskilliga repriser. Jag måste upprigtigt bekänna, att jag hör till dem — jag ber mina provinskamrater om ursäkt — som från första början hyste den åsigten, att sockerskatten sattes för lågt; och jag tror, att det varit nyttigt för både de ena och de andra, om skatten satts annorlunda från början och fastslagits för längre tid, så att man kunnat veta, hvad man hade att räkna med. Derigenom att i flera år endast ett par fabriker voro i verksamhet, verkade den höga premieringen icke något vidare märkbart på statskassan. Dessa fabriker hade emellertid en stor förtjenst; och när detta blef allmänt bekant, kastade sig genast flera in på denna fabrikation, och då visade det sig, att det ej kunde få fortgå på den vägen, bland annat därför, att våra statsinkomster, för hvilka en post, som heter sockertullen, hade stor betydelse, skulle ha sjunkit allt för mycket, utan motsvarande ersättning.

Efter som jag nämnde ordet »sockertull», ber jag att få nämna, att jag mycket väl vet, att det är en temligen spridd åsigt, att för närvarande svenska staten gör så stor förlust på de här sockerhistorierna — förlust på det sättet nemligen, att den har mycket mindre

inkomst på socker, än den hade förr. Men, mine herrar, så är ej förhållandet. Jag roade mig härom dagen i utskottet med att se efter, hvad staten hade i inkomst på socker för 20 år sedan — 20 år i en stats lif är visserligen icke mycket. Och hvad fann jag då? Hvad blef resultatet, tro herrarne? Jo, om jag lade i hop sockertullen och sockeraccisen, så hade för 20 år sedan svenska staten — jag vill ej plåga med för mycket siffror, och jag har dem ej tillgängliga här för öfrigt — omkring 7,500,000 kronor i inkomst på de två posterna. Om herrarne så vilja se efter, hvad staten hade för inkomst i fjor, så äro vi uppe ikring 9,500,000 kronor. Det är mycket enkelt — blott att räkna i hop hvad man hade i tull och hvad man hade i accis. Under det nu föreliggande budgetsåret är det tydligt och klart, att denna inkomst kommer att stiga till betydligt mera — jag skall längre fram komma tillbaka till det — ty då kommer accisen att gå till minst 9,000,000 kronor, då tullen naturligtvis är mera oberäknelig; men det ha herrarne dock sett, att trots denna stora sockerproduktion har från utlandet importerats socker och sirap, om också importen nedgått, så att i fjor inkomsten deraf var öfver 2,000,000 kronor.

Ang. hvitbetssockertillverkningsafgiften.

(Forts.)

Alltså kan jag ju redan säga, att för år 1896—97 svenska statens inkomst af socker kommer att med all säkerhet öfverstiga — jag räknar med runda siffror — kommer, säger jag, att öfverstiga 10,000,000 kronor. Jemför man detta med förhållandet för 20 år sedan, så får man medge, att svenska staten tar in fullt ut lika mycket på den inkomstiteln nu som förr, om icke mera. Det är också eu enkel sak att räkna ut, huru mycket folkmängden i Sverige tilltagit på de åren, och då skola herrarne finna, att vi betala minst lika mycket i sockerskatt nu per hufvud som då, ja till och med mera. Nu säger man: »ja, men denna sockerkonsumtion har ju tilltagit så ofantligt i riket på de 20 åren.» Ja, det rätt! Men så säger man, att om allt detta socker vore importeradt, och man hade betalat tull för det till staten, så hade staten haft ändå större inkomst. Ja, det kan vara sant på ett vis, men det är inte säkert, att man kan räkna på det sättet, ty det är ej sagdt, att vi svenskar blifvit så rika, att vi i stället för att betala 2 kronor i sockerskatt skulle kunna betala 4. Vi svenskar ha nog med konsumtionsskatter ändå.

Jag tror, att när man beräknar, hvad skatterna på socker och bränvin och dylikt inbringa, häpnar man öfver hvad hvarje svensk man betalar i dylika skatter.

Dessutom är att märka en sak, mine herrar! Det minnas vi nog alla, huru mycket ett skålpund socker kostade för 20 eller 30 år sedan. Det var mera än nu. Då kostade ett skålpund socker nära på lika mycket som ett kilogram nu; priset på ett kilogram socker har ju gått ned förliden höst till 60 öre — det har man kunnat köpa det för i bodarne; och ett kilogram är ju betydligt mera än ett skålpund, det är något öfver två skålpund. Nu har, just derige-

Ang. hvilbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)

nom att priset fallit på varan, svenska folket kunnat konsumera mera deraf; och der ser man nyttan af prisbilligheten — staten får ju ändå lika stor inkomst. Jag vill blott fastslå detta, så att herrarne komma på det klara med, att vi betala lika mycket, och mera, i sockerskatt nu än för 20 år sedan.

För att nu emellertid återkomma till hvad här är i fråga, så se herrarne, att den här förhöjningen i accisen är af Kongl. Maj:t, såsom vi se af en senare proposition, beräknad till 800,000 kronor. Det är då helt enkelt, att, om jag höjer skatten med $\frac{1}{2}$ 0/0, skall derigenom summan ökas, utöfver hvad Kongl. Maj:t beräknat, med 400,000 kronor eller till och med en half million, ty sockerproduktionen blir vida större, än Kongl. Maj:t beräknat — Kongl. Maj:t kunde vid jultiden ej veta, huru den komme att ställa sig.

Nu säger man: ja, men sockerindustrien kan naturligtvis mycket väl bära detta. Det är något, som jag ej vill inlåta mig på, därför att, när man talar om sockerindustrien, herrarne måste väl komma i håg, att, ehuru vi blott ha tolf eller femton fabriker, de äro af så mångfaldigt olika art och beskaffenhet. De allra äldsta fabrikerne, som voro med i de riktigt goda tiderna, ha förtjenat in hela aktiekapitalet; och det är tydligt, att, om sockerskatten blir för hög, så låta de helt enkelt bli att göra socker — de lägga ned fabriken; de ha ju fått sådana inkomster, att de tagit igen aktiekapitalet, och då kunna de gerna lägga ned fabriken, det må aktieegarne icke illa af.

De, som få sitta värst emellan, äro naturligtvis landtmännen och särskildt arbetarebefolkningen.

Vidare hafva vi fabriker, som äro premierade. Ja, jag tror, att de, hvilka det äro, kunna stå sig — det kan ju hända åtminstone.

Men så ha vi fabriker, som hvarken äro det ena eller det andra — som äro temligen nya men ej premierade. Det är *de*, som komma att sitta hårdast emellan.

Jag tillät mig att — ehuru icke här i kammaren — redan från början opponera mig mot hela det här premieringssystemet, ty det är något, som jag för min enskilda del aldrig kan gå in på, att premiera den ena industrien eller den ena delen af en särskild industri på den andras bekostnad. Detta premieringssystem, som då skapades, kostar i detta ögonblick svenska staten 300,000 kronor om året ungefär — jag ber herrarne komma i håg, att jag räknar med temligen runda siffror.

Meningen med denna premiering var — hvilket för öfrigt är det enda som kan ursäktas densamma — att framkalla en lifaktig sockerindustri äfven i andra delar af landet än der sådan förut fans. Jag rår ej för, mine herrar, att Skåne ligger sydligast af Sveriges provinser och har det bästa klimatet. Skåne är verkligen den provins, som bäst lämpar sig för sockerindustrien. Nu ville man genom denna konstlade premiering framkalla en sockerindustri äfven på andra håll inom landet. Jag för min del tror dock icke, att detta var riktigt

och klokt handladt, ty jag anser, att hvarje landsdel bör utan konstlade medel producera hvad som bäst lämpar sig för densamma. Vi tillverka socker i Skåne, i andra delar af landet produceras hafre, timmer m. m. Och jag tycker då, att det vore mycket oklokt att lemna en sådan der extra premie för att t. ex. i Skåne framkalla produktion af timmer. Det är ju ej omöjligt, att detta skulle kunna lyckas, men jag anser, att det i alla fall blefve både för den enskilde och för staten en dålig handtering.

Som sagdt, premieringen har tillkommit i det nu angifna syftet. Hvad har följden blifvit af densamma? Har man lyckats framkalla någon sockerfabrikation annat än i Skåne? Nej, det har man icke, utom på Gotland, men denna ö är ju mer likställd med Skåne på grund af sitt öklimat och sin ypperliga kalkjord. Men det har visat sig, att Gotland mycket väl kunnat undvara denna premiering. Detta finner man bäst, om man ser på tabellen i utskottsbetänkandet. Denna visar, hvilket ofantligt stort och vackert sockerutbyte betorna gifvit på Gotland, beroende på kalkjorden m. m. derstädes, samt att den dervarande fabriken går utmärkt, hvarför det ej hade behöfts att gifva densamma dubbla extra premier. Jag missunnar den visst icke denna förmån, men genom detta sätt att gå till väga har framkallats en så stor produktion, att vi för närvarande faktiskt — det måste vi alla erkänna — stå inför en öfverproduktion. Det kommer nemligen i år — det är alldeles säkert och kan icke bestridas — med den betareal, hvarom redan anmälan gjorts och kontrakt upprättats, att bli en öfverproduktion af omkring 10,000 ton.

Men så säger man: ni skåningar skola låta bli att odla så mycket betor och i stället komma öfverens att minska betarealen och odla annat, som kan vara lämpligt. Ja, mine herrar, jag kan tala om att det gjorde vi i fjol. Då minskade vi arealen, och herrarne kunna ju sjelfva se i betänkandet eller den kongl. propositionen, att år 1895 var betarealen betydligt mindre än år 1894. Hvarför fortsatte man då ej dermed? Jo, det var därför, att dessa premierade fabriker faktiskt forcerade sin afverkning så mycket som möjligt för att kunna draga nytta af den stora skattelindring, som de ännu i detta ögonblick ha kvar i 3 år. Jag förmodar, att herrarne ej uppfatta detta som något det allra ringaste klander mot dessa fabriker, långt derifrån. Ty har man en laglig rättighet, är man bra dum, om man icke begagnar sig af densamma.

Följden var, att när man sade: nu skola vi minska arealen och ej odla så mycket betor, utan minska med t. ex. 10 %, fick man till svar: ja, det gör ni rätt i, men vi öka arealen med 50 %. Detta har äfven inträffat, så att — då de gamla fabrikerna i allmänhet haft omkring 3,000 tunnland såsom maximum — en af de nya premierade fabrikerna i år har en contraherad areal af 7,000 tunnland. Denna fabrik torde vara den största i Europa. För dylika företag lönar det sig naturligtvis att ytterligare afverka 2,000 à 3,000 tunnland under

Ang. hvitbetssockertillverkningsafgiften.
(Forts.)

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.

(Forts.)

nästa år samt anskaffa och för tillfället uppsatta maskiner härför. Detta lönar sig naturligtvis för dylika fabriker under de år, som de äro premierade. Detta gör, att när man får detta välvilliga råd, som jag häromdagen fick i utskottet, man till svar vill fråga: huru skall man kunna minska betarealen, när det finnes folk, som äro så situerade, att det är med deras fördel förenligt att öka densamma? Förhållandet härvidlag påminner om tuppen och hästen, som stodo i samma spilta och kommo öfverens att ej trampa hvarandra. — Jag har blott velat nämna detta. Huru det kommer att gå i framtiden, vare sig i det ena eller andra fallet, vill jag ej spå, utan skall blott be att få tillägga: nu i detta ögonblick betyder denna skatteförhöjning, som här är föreslagen, icke så mycket.

Jag sade, att jag kommer att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition, därför att jag anser, att de tre öfvergångsåren medföra större stabilitet. Alltför tvära rubbningar äro farliga för sockerindustrin och inverka på hela landets näringslif, ty på detta område äro vi alla solidariska.

Såsom herrarne veta, pågår för närvarande i tyska Riksdagen en debatt — jag tror den just skall afgöras i dagarne — om ökning af de tyska sockerexportpremierna. Der är det åter fråga om en sak, som jag för min del aldrig kan vara med om, nemligen att premiera vissa näringar på de andras bekostnad. Derigenom kommer man in i en återvändsgränd, ur hvilken det är svårt att hitta tillbaka. Herrarne veta också mycket väl, att premieringssystemet i Europa framkallat så många olägenheter, att man beslutit att försöka afskaffa det. Så skedde äfven på en konferens i London, der Sverige äfven var representeradt — jag kan nämna, att Sveriges representant var den nuvarande landshöfdingen i Malmö. Man kom på konferensen mycket vackert öfverens i åtskilliga punkter, deribland om att premieringen skulle afskaffas, men när sedan öfverenskommelsen skulle ratificeras, gick hela saken om intet. Men åtskilliga länder ha dock beslutit att så småningom minska och slutligen afskaffa dessa premier. Särskildt har man i Tyskland föreslagit, att exportpremierna skulle minskas och sedan småningom helt och hållet afskaffas. För närvarande utgör sockerexportpremien i Tyskland 1 1/2 pfennig per kilogram eller rättare uttryckt 15 mark per ton. Som sagdt, det var beslutadt, att den skulle helt och hållet afskaffas, men så på grund af agrarrörelsen och många andra omständigheter har i stället kommit ett förslag att höja premierna, och frågan derom har dryftats hela vintern, såsom herrarne torde ha sig bekant. Går detta förslag igenom, som nu debatteras, att höja sockerexportpremien till 4 pfennige per kilogram, är det en mycket enkel sak att räkna ut, hvad det skulle innebära. Premien skulle på detta sätt ökas till 40 mark per ton, och det är en höjning af premien med icke mindre än 25 mark per ton.

Jag behöfver naturligtvis icke förklara, ty det förstår hvar och

en af herrarne mycket väl, hvad en sådan höjning af den tyska exportpremien betyder för Sverige. Man behöfver blott helt enkelt tänka på, att när sockret exporteras, erhålles så eller så stor summa i exportpremie. Hvad betyder då detta? Jo, att exportören säljer på utlandet så mycket billigare, det är klart och tydligt.

Låt oss nu undersöka, hvad en ökning i exportpremien af 25 mark per ton innebär. Det kunna herrarne finna genom en mycket enkel uträkning. Vi kunna anslå sockerproduktionen för den nu inträdande kampanjen till 85,000 ton. Herrarne få på god tro antaga denna siffra, som vi på olika vägar kommit till. Särskildt har herr Fredholm härvidlag på aldeles sjelfständig väg kommit till samma resultat som jag. Jag tror för min del, att denna siffra kanske bör sättas ännu litet högre. Det är nu lätt att finna, att tyskarne sälja sitt socker nätt och jemt så många pfennige billigare, som de få i ökade exportpremier. Detta trycker naturligtvis ned priset på vårt socker i Sverige, ty raffinadörerna i Sverige vilja naturligen icke betala mer för det inhemska råsockret, än de kunna få det utländska för. Resultatet häraf finna vi genom en enkel multiplikation. Antag, att tyska premien blott höjes med 1 pfennig per kilogram, och så gör detta efter en tillverkning af 85,000 ton 850,000 mark — herrarne kunna ju lätt förvandla detta till kronor — som de svenska sockerfabrikerna skulle komma att få släppa till. Det nu föreliggande förslaget om höjning af tyska exportpremien har, såsom ett telegram i går eller förgår förkunnade, af utskottet tillstyrkts med 11 röster mot 9. Vi antaga, att förslaget äfven går igenom i Riksdagen, och hvad betyder då den der föreslagna höjningen af exportpremien med 25 mark per ton? Jo, efter en svensk tillverkning af 85,000 ton skulle det i rundt tal bli en summa af ett par millioner, som våra fabriker skulle få mindre betaldt för sina produkter än i motsatt fall.

Ja, deri ligger en fara, som jag för min del ej tror att fabrikerna tåla vid, ty om man ökar den skatt, som skall betalas till svenska staten, med nära 17 % och om tyskarne samtidigt komma från sin sida, så att man klipper till från båda hållen på en gång, så torde läget för en del fabriker bli ganska besvärligt. Jag vill visserligen icke uppträda såsom spåman, men jag har tillåtit mig att framhålla detta för herrarne, så att herrarne icke skola tro, att denna fråga är så ofantligt enkel, som man tyckes anse, nemligen att det blott skulle gälla att beskatta och åter beskatta. Så enkel är frågan icke, när man kommit in i så abnorma förhållanden som de, hvilka blifvit följden af dessa exportpremier. Herrarne kunna sjelfva inse faran af dessa, och jag för min del hoppas, att aldrig svenska Riksdagen i framtiden kommer att gå in på någon som helst export- eller seglationspremie eller annat dylikt, i hvilken form det vara må, ty hvad man vinner på den vägen, vållar alltid olägenheter efteråt.

Det är dock ett annat önskningsmål, som jag velat framhålla i utskottet. Jag har ej något yrkande att med anledning deraf fram-

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)

ställa, utan vill blott med några ord beröra detsamma. Herrarne veta mycket väl, och jag hoppas att hvar och en erkänner det, att det är en riktig och god finansiell och statsekonomisk grundsats, att, om jag betalar en tillverkningskatt inom landet på en artikel, som jag producerar, jag vid export af denna vara skall ha tillverkningskatten tillbaka. Rigtigheten häraf kan väl ingen bestrida. Nu råder det egendomliga förhållandet här i Sverige, att, då man vid export af bränvin får restitution af tillverkningsafgiften — så är äfven förhållandet med silke och en del andra varor — man af de tio millioner, som årligen erläggas i sockeraccis, icke får, om man vill exportera, ett enda öre som restitution. Frågan härom föreligger visserligen ej nu i någon mån, men det är en fråga, som snart kommer att bli föremål för Riksdagens behandling, och jag är alldeles öfvertygad om, att, när förslaget derom en gång föreligger, Riksdagen skall biträda detsamma. Konsten är blott att sätta denna restitution så, att den ej verkar såsom exportpremie. Det vill jag åtminstone ej vara med om på minsta sätt. Men det är ju gifvet, att det är fullkomligt billigt, att, om jag t. ex. erlägger 100 kr. för att inom landet få tillverka en vara, jag äfven vid export af varan skall få tillbaka tillverkningsafgiften.

Härvidlag förefinnes för närvarande den svårigheten, att fabrikerne erlägga olika accis, beroende på om de äro premierade eller icke, så att det är något svårt att veta, hvad hvarje sockerparti, när det exporteras, skall ha i restitution. Men jag tror för min del, att, med det utvecklade kontrollsystem, som staten visat sig kunna åstadkomma, då det för den gäلت att uppbära penningar af sina undersåtar, kontrollen äfven här lätt skulle kunna låta utföra sig för hvarje särskild fabrik, t. ex. om man använde plombering. Så kunde man ju sedan säga: detta är socker från fabriken i Roma, o. s. v. från olika ställen.

Men hvad man säkert genast kunde gå in på, och som jag för min del ej skulle haft något emot, om Kongl. Maj:t föreslagit, vore att bevilja en restitution, uppgående åtminstone till beloppet af den lägsta accis, som för närvarande erlägges, nemligen af sockerfabriken i Roma. Ja, nu komma herrarne och säga mig, att det finnes så mycket socker i världen, att det ej lönar sig för oss att exportera det till utlandet, som har nog af den varan förut. Rigtigheten häraf erkänner jag, och jag tror för min del icke heller, att vi komma att exportera så synnerligen mycket socker, men detta är icke till fyllest, ty jag vågar påstå, att om en sak är sann och statsekonomiskt riktig, bör man äfven i handling erkänna detta, till följd hvaraf alltid en tillverkningskatt bör vid varans exporterande restitueras. Ungefär liknande är förhållandet med frihamnsfrågan. Jag tror icke, att en frihamn skulle få så stor betydelse i början, men hvarför skall man icke medgifva rätt att anlägga frihamn, när idén med denna är god och riktig och andra länder skaffat sig sådana?

Emellertid har dock restitutionen af accisen den betydelsen, att äfven om man skulle exportera öfverskottet med förlust, så skulle dock vårt svenska socker alltid behålla något värde på den inhemska marknaden. Skulle vi icke kunna exportera öfverskottet, så blefve det öfverflyttadt, och om raffinadörerna då icke ville taga det, skulle sockerpriset sjunka till nästan intet. Och då komme beläningsfrågan eller kreditfrågan fram. Herrarne förstå ju, att i en så stor rörelse som sockerfabrikationen måste man belåna det socker, som längre tid ligger osåldt, liksom man belånar andra effekter, såsom trä, jern m. m.

Ang. hvitbetssocker- tillverkningsafgiften.

(Forts.)

Men hafva vi icke restitutionsafgifter, så att vi kunna exportera äfven med förlust, ja, då kan under vissa krisförhållanden sockret sjunka till ett minimum af värde. Hafva vi deremot en bestämd restitutionsafgift, så veta vi åtminstone, att sockret har det värde, som det har på världsmarknaden, och då kan en bank belåna sockret till ungefär det pris, som det t. ex. har på marknaden i London. Derigenom kan fabriken få något för det tillverkade sockret. Eller ock kan man rätta sig efter Tyskland, och då kan sockret belånas till omkring samma belopp som råsockerpriset i Tyskland plus, naturligtvis, exportpremien.

Jag har nu tröttat herrarne länge nog i detta ämne, men jag har velat framhålla dessa synpunkter af den anledning, att jag aldrig förut yttrat mig i denna fråga. Och ehuru jag vet, att det nog icke tjänar något till, skall jag nu tillåta mig att yrka bifall till Kongl. Maj:ts föreliggande proposition.

Herr Bengtsson i Gullåkra: För min del kan jag icke annat än beklaga, att den föreliggande frågan om beskattning af det inhemska sockret blifvit en nästan permanent på dagordningen stående fråga, ty den har nära nog under senare åren återkommit för hvarje riksdag. Jag tror därför, att det vore väl, om Riksdagen i detta fall sloge in på en annan bana, så att den t. ex. bestämde beskattningen å denna industri för en viss period af 3 eller 5 år. Ville man slå in på denna väg, kunde man ju till grund för den framtida beskattningen lägga medelprocenten af utbytet under den näst föregående perioden. Det är nemligen enligt mitt förmenande fara värdt, att, om man fortsätter att hvarje år strida om denna fråga och undan för undan ökar denna beskattning, man till sist kommer att förstöra hela vår sockerindustri.

Om man granskar de uppgifter, som finnas intagna i bil. B till utskottets betänkande — sid. 34 — så finner man, att under femårsperioden 1890—1895 samtliga hvitbetssockerfabrikernas utbyte af socker, reduceradt till första produkt, utgjort i medeltal 10,⁸⁰ procent. Vidare visar det sig af samma tabell, att medelutbytet för de tre sist-förflutna åren varit 10,⁸⁶ procent. Häraf finner man, att det endast är en obetydlig skillnad mellan den verkliga utbytesprocenten och det procenttal, som utskottet nu föreslagit skulle läggas till grund för den

*Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.*
(Forts.)

närmaste tidens sockerbeskattning, att den skilnaden verkligen icke kan vara farlig. Men jag tror dock, att den för närvarande är tillräckligt stor. Ty om man allt framgent skall passa på och taga hvarje tiondedels procent, hvarmed fabrikerna kunna öka sitt utbyte, till grund för en ny beskattning, tror jag, att resultatet af fabrikernas arbete icke kommer att blifva så godt hädanefter som hittills.

Såsom skäl för en höjning utöfver det af Kongl. Maj: föreslagna procentbeloppet anför utskottet på sid. 31 följande: »Då erfarenheten ådagalagt, att utbytesprocenten hittills varit i ständigt stigande, så att någon minskning deraf för framtiden icke torde vara att befara, har utskottet funnit anledning att icke biträda den kongl. propositionen i hvad den medgifver en lägre beräkning af utbytesprocenten intill den 1 september 1898.» Ja, jag hvarken vill eller kan bestrida riktigheten af detta påstående, ty de statistiska uppgifter, som förelegat, bekräfta ju detta förhållande. Men jag vågar dock påstå, att, om man allt för mycket fäster sig vid denna sak, man lätt kan komma att begå en stor orättvisa emot denna industri. Den, som närmare känner till denna industri, vet nemligen, att det icke är en ökning af sockerhalten hos betorna, som framkallat detta lyckliga resultat, att utbytesprocenten alltjemt stigit, utan att det är de förbättrade arbetsmetoderna och de nyare maskinerna och redskapen, som till största delen åstadkommit denna ökning. Då emellertid anskaffningen af dessa dyrbara maskiner och redskap kräfver stora summor, så är det väl knappast troligt, att fabrikerna skola för framtiden underkasta sig att göra dessa stora, osäkra utgifter, om de icke kunna anse sig hafva ringaste gagn deraf, utan det endast skulle föranleda till en förhöjd beskattning för dem. Dertill kommer, att, såsom redan förut nämnts, betornas sockerhalt är mycket beroende af väderleken, så att den i följd af dålig väderlek kan minskas med ända till ett par procent. Hvad hjälper det då att hafva bättre maskiner? Man kan naturligtvis i alla fall icke taga ut mera socker ur betorna, än som finnes deri. Detta torde man väl få lof att medgifva. Om nu genom ogynsam väderlek betornas sockerhalt nedgår ett par procent, hvad blir då följden? Jo, för den fabrik, som ligger närmast min hemort, är det nog icke så farligt, om den skulle drabbas af en förlust på 50 å 100,000 kronor för ett år, men nog finnes det andra fabriker, som skulle stupa derpå; det är min fulla öfvertygelse. Jag tror därför, att man äfven ur denna synpunkt bör lagstifta så varsamt som möjligt i detta afseende.

Den näst föregående talaren har ju äfven fullständigt utredt detta förhållande. Det skulle ändå nog finnas åtskilligt att tillägga till förman för denna industri, men jag vågar icke allt för mycket upptaga herrarnes tid, och för öfrigt saknar jag förmåga att utveckla denna sak, såsom den förtjenar. Jag vill emellertid i förbigående bemöta ett par yttranden af motionären, herr Fredholm, hvilken tillika reserverat sig mot utskottets förslag. Han säger, såsom synes på sid. 29

af utskottets betänkande, följande: »Ensamt derigenom, att staten till grund för hvitbetsaccisens utgörande lagt en för låg utbytesprocent tillika med de lindringar i beskattningen, som medgifvits nyanlagda fabriker, har uppstått en totalförlust af nära 8,5 millioner kronor under åren 1890—95.» Vidare tillägger han: »Dessa statsverkets minskade inkomster skulle dock icke vara mycket att beklaga, om befolkningen i besparad skatt hade vunnit hvad statsverket förlorat i inkomst. Men så har icke varit fallet.» Nå väl, jag medgifver, att motionären-reservanten har rätt i detta fall. Befolkningen har icke vunnit i besparingar det skattebelopp, som staten har förlorat. Men herr Fredholm säger också i sin reservation, å sid. 36: »I min motion har jag uppgifvit, att den areal, som är kontraherad att under innevarande år användas till betodling, uppgår till ej mindre än 28,300 hektar, och denna uppgift har inom utskottet blifvit bekräftad.»

Jag tror, att herr Fredholm har alldeles rätt äfven i detta sitt påstående; men jag skulle hafva önskat, att, när han nu kommit in på detta kapitel, han också hade fortsatt och sökt uträkna, hvad arbetarne haft i förtjenst af detta. Om man antager, att en hektar är jemnt lika med 2 tunnland, finner man, att det är 56,600 tunnland jord, som äro kontraherade för betodling detta år. Nu vet jag och kan bevisa det, att arbetslönen på hvarje tunnland måste heräknas till minst 70 kr. Derigenom får man den nätta summan af 3,962,000 kr., som i följd betodlingen utgår till arbetarne. I denna summa ingår dock icke ett enda öres arbetsförtjenst till alla de arbetare, hvilka sysselsättas på sockerfabrikationerna. Jag vågar därför mot min ärade vän, herr Fredholm, säga, att jag också kan påstå, att, om man beräknar all den arbetsförtjenst, som dessa fabriker åstadkomma, man skall finna, att det går ut lika mycket i arbetslöner, som staten i detta fall förlorat, eller 8,5 millioner kr. När nu arbetarne få hela detta belopp, som han påstår staten förlorar, vore det i min tanke olyckligt, om Riksdagen lagstiftade i denna fråga på det sättet, att sockerindustrien i vårt land ginge öfver ända. För min del vet jag icke, att någon industri i vårt land blifvit så hårdt efterhållen som just denna. I likhet med den föregående talaren skulle jag icke hafva så mycket att invända mot antagande af den kongl. propositionen. Men man låter sig ju icke nöja dermed, utan vill idkeligen hafva mera; reservanterna vilja nemligen fästa regeringens uppmärksamhet derpå, att man måste med noggranuhet följa hvarje utveckling, som sockerfabrikationen gör. Dermed menas naturligtvis, att, om man ser, att det för dessa fabriker lyckas att genom förbättrade maskiner och metoder få för nästa kampanj den officiella statistiken att utvisa $\frac{1}{10}$ procent mera i sockerutbyte, Kongl. Maj:t då skulle för Riksdagen framlägga förslag att lägga skatt derpå genast. Men sedan, då en sockerfabrik betalt denna skatt och försållt varan, hvem kan med säkerhet då svara för, att fabriken blifvit fullt ersatt för de kostnader, som derpå blifvit nedlagda? Jag

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)

Ang. hvitbets
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)

kan med räkenskaper visa, att de utgifter, som nedlagts vid en sockerfabrik för anskaffande af nyare maskiner, blott en enda gång uppgått till den fabulösa summan af 100,000 kr., ja, när eu sådan förändring ifrågakommer, är denna summa, snart sagdt, den minsta, som kan ifrågakomma.

Jag sade nyss, att det mig veterligt icke finnes någon industri, som man hållit så strängt efter i beskattningsväg som just denna. Man kan nu möjligen svara mig, att vi hafva bränvinsbränningsindustrien, der bränvinet kontrolleras genom uppmätning, och man får betala skatt för hvarje tillverkad liter. Men, mine herrar, för det första tror jag icke, att man kan jemföra bränvinsbränningen med sockerindustrien, ty om man tager hänsyn till landets bästa, måste man väl medgifva, att dessa näringar hafva en helt olika betydelse; och för det andra måste man betänka, att vid bränvinsbränning får tillverkaren rätt att lägga sin vara på nederlag och först betala tillverkningsskatten, då varan försäljes, medan deremot sockerfabrikerna skola på förhand erlägga skatten, innan man ens börjat att afverka betorna. Sedan gäller det att kunna sälja fabrikatet. Man får först betala skatten, och sedan må sockret ligga i magasinen huru länge som helst; man får icke det minsta afdrag därför.

Jag har härmed icke velat klandra vare sig Kongl. Maj:t eller motionären eller reservanterna. Men jag ber att till herrarne få hemställa, om det ändå icke vore bättre att söka ena sig om den grundsatsen, att man icke borde taga denna beskattningsfråga under behandling hvart enda år, utan försöka fastslå perioder på 3 eller 5 år. Och då man beträffande denna industri har noggranna statistiska uppgifter, hvarför skulle man då icke kunna komma öfver ens om att lägga det utbyte, som fabrikerna i medeltal lemnat under eu dylik period, till grund för beskattning under den nästföljande perioden? Skulle det verkligen lyckas fabrikerna att komma upp med $\frac{1}{10}$ eller $\frac{2}{10}$ procent högre utbyte under den följande perioden, så kunde detta väl icke vara så farligt. Atminstone kan jag icke finna det.

Oaktadt jag visserligen endast har svagt hopp om framgång, skall jag dock tillåta mig att både hos herr talmannen och kammarens ledamöter vördsamt anhålla, att man måtte nu låta sig nöja med det förslag, som af Kongl. Maj:t framlagts. Och jag ber sålunda att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den kongl. propositionen i ämnet.

Herr Bruhn: Såsom bekant, beräknas sockerutbytet för närvarande till 9 procent, utom för de sist anlagda fabrikerna, för hvilka utbytet beräknas 2 å 3 procent lägre. Kongl. Maj:t har nu föreslagit, att utbytesprocenten skall höjas till 10 $\frac{1}{2}$ procent, men att denna förhöjda procent skall beräknas sålunda, att 10 procent läggas till grund för beräkningen af sockerutbytet från och med den 1 september innevarande år och 10 $\frac{1}{2}$ procent först från den 1 september 1898.

Utskottet åter har ansett, att den högre procentberäkningen eller $10\frac{1}{2}$ procent skall gälla såsom beräkningsgrund för beskattningen redan från den 1 september innevarande år. Jag har för min del ansett det vara lämpligt att gå en medelväg emellan utskottets förslag och Kongl. Maj:ts på så sätt, att utbytesprocenten beräknas till 10 procent från den 1 september innevarande år och till $10\frac{1}{2}$ procent från den 1 september 1897. För denna min åsigt skall jag tillåta mig att anföra några skäl.

Ang. hvitbetssockertillverkningsafgiften.
(Forts.)

Socketfabrikerna hade redan, innan den kongl. propositionen framlades, kontrakterat med betodlarne såväl rörande den areal, som under innevarande år skall besås med betor, som ock rörande priset på dessa. Att de härvid tagit i betraktande, att en förhöjning af utbytesprocenten skulle kunna ifrågakomma, antager jag för gifvet. Men det torde dock väl vara tvifvel underkastadt, om de beräknat, att förhöjningen till hela sitt belopp skulle komma att träda i kraft redan innevarande år. Socketbruken äro vana vid att behandlas med mildhet, och det tillvägagående, som egde rum vid senaste förhöjning af den beräknade utbytesprocenten, gifver dem väl någon rätt att räkna på en öfvergångstid äfven nu.

På grund af den areal, som är beräknad att i år odlas med betor, och med beräkning af en medelskörd kan med temligen stor vissnet antagas, att en öfverproduktion af socker skall komma att ega rum, uppgående till omkring 10,000 ton utöfver det belopp, som inom landet på ett år kan konsumeras. Då nu emellertid, på grund af rådande förhållanden, export af socker icke är möjlig, skall vid en sådan öfverproduktion en konkurrens vid försäljning af socker uppstå emellan de olika sockerbruken, en konkurrens, som, ju högre beskattningen blir, skall ställa sig desto förmånligare för de sockerbruk, för hvilka utbytesprocenten beräknas lägre. Det torde kanske icke vara alldeles ur vägen, om staten tager någon hänsyn till de förhållanden, som den genom sin egen undantagslagstiftning framkallat.

Då emellertid de olägenheter, som herr Fredholm såväl i sin reservation som i sin motion framhållit såsom blifvande följder af denna öfverproduktion, naturligtvis skola göra sig hastigare och kraftigare känbara i samma mån en förhöjd beskattning förorsakar en höjning i sockerpriset och på den grund en minskning eller åtminstone ett hämmande af ökningen i sockerkonsumtionen inom landet, så är det ju naturligt, att någon hänsyn äfven bör tagas till detta förhållande. Att emellertid, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, bestämma en öfvergångstid af 2 år från en utbytesprocent af 10 procent till $10\frac{1}{2}$, anser jag dock icke vara behöfligt. Ty under ett år böra sockerfabrikerna vara i tillfälle att inrätta sin fabrikation i öfverensstämmelse med de förhållanden, som kunna anses blifva rådande.

Det är på grund häraf jag tillåtit mig att inom utskottet framställa en särskild mening. Jag rönte visserligen för denna mening icke synnerligt biträde inom utskottet, men icke dess mindre, herr

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)

talman, skall jag tillåta mig att här yrka bifall till mitt inom utskottet framställda förslag, hvilket är följande: »att Riksdagen behagade antaga Kongl. Maj:ts proposition med den ändring af tidsbestämmelsen i andra momentet, att orden *intill den 1 september 1898* ändras till *intill den 1 september 1897.*»

Herr Fredholm från Stockholm: Då af alla, som hittills yttrat sig i frågan, ännu ingen yrkat bifall till utskottets förslag, har jag begärt ordet för att framställa ett sådant yrkande. Jag skall emellertid tillåta mig, då jag nu har ordet, upptaga till bemötande några få af de anmärkningar, som här blifvit framställda.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hade, så vidt jag kunde finna, just ej så synnerligen mycket att invända emot utskottets förslag. Han blott tillkännagaf, att Kongl. Maj:t vid framställande af sitt förslag hade iakttagit hvad Kongl. Maj:t ansåg vara nödig varsamhet, och det är ju något, man måste räkna den kongl. propositionen till godo. Men jag tror, att man utan fara kan gå utöfver hvad Kongl. Maj:t föreslagit, utan att man därför behöfver vara rädd för att skada sockerindustrien.

Det är väl ändå ur varsamhetens synpunkt icke alldeles behöfligt att låta den fabrik af alla de 18 närvarande befintliga, som har det lägsta sockerutbytet, vara bestämmande för skatteberäkningen för alla de andra. Visserligen är det uppenbart, att ingen fabrik då kan skadas. Men man beröfvar derigenom staten en inkomst i högre grad, än hvad måhända nödigt är. Och för öfrigt tror jag, att äfven den fabrik, som föregående kampanj har den lägsta utbytesprocenten, kommer att, i likhet med hvad hittills varit vanligt, för instundande tillverkningsår få ett sockerutbyte, tillräckligt stort att sätta den i stånd att utan olägenhet betala skatten.

Den näste talaren uttalade sin belåtenhet öfver det kongl. förslaget, därför att deri bestämdes en period af 3 år, under hvilken skatten skulle vara orubbad. Jag tillåter mig fästa uppmärksamheten på, att detta är ett misstag. Från 1 september 1896 till den 1 september 1898 kan väl icke blifva mer än 2 år, och detta kan ju icke kallas någon lång period. För öfrigt anser jag, att just denna bestämmelse i den kongl. propositionen är en verklig olägenhet. Ty erfarenheten har alldeles tydligt visat denna kammare, att för hvarje gång, vi här beslutat någonting rörande hvitbetssockerbeskattningen, utvecklingen varit sådan, att alla våra kalkyler och beräkningar redan följande år grundligt blifvit rubbade. När vi hafva en sådan erfarenhet, hvad skall det då tjena till att nu bestämma, hvad som skall hända år 1898? Jag tror för min del visst icke, att utvecklingen af sockerindustrien kommer att ega rum på samma hastiga sätt framdeles som hittills; men den vunna erfarenheten bör i alla fall mana oss att afvakta händelsernas utveckling och icke nu besluta oss för någonting, som har afseende på framtiden.

Jag skall nu be att få bemöta ett yttrande, som, om det icke bemötes, måhända skulle kunna gifva herrarne en högst oriktig föreställning om beskattningens verkliga natur. Den talare, som jag nu vänder mig mot, nämnde, att sockerbeskattningen är en af statens allra jemnast inflytande skatter. Han sade, att för 20 år sedan uppgick statens inkomst af denna sockerbeskattning till 8 millioner kronor och att den i fjol något litet öfversteg denna summa, och häraf drog han den slutsats, att detta är en af statens bästa och jemnast flytande inkomstkällor. Men detta är ett vilseledande resonnement. Man bör nemligen draga en precis motsatt slutledning af detta uppgifna faktum. Ty på denna tid af 20 år har sockerkonsumtionen jemnt fördubblats. Och den tullinkomst, som år 1876 uppgick till 8 millioner kronor, framkallades af en sockertull af 18 öre per kilogram; nu är tullen deremot 24 öre per kilogram. Oaktadt tullen således höjts med $\frac{1}{3}$ och konsumtionen fördubblats, har staten ej större inkomster af sockerbeskattningen nu än förut. Visar ej detta tydligare än allt annat, hvilken enormt stor förlust, som befolkningen gjort. Jag säger befolkningen, ty befolkningen är det, som får betala tullen eller tullskyddet nu som för 20 år sedan; men när förbrukningen af socker på denna tid fördubblats, får folket äfven betala dubbelt så mycket och derutöfver $\frac{1}{3}$ mer, eftersom tullen under tiden höjts med detta belopp. Men denna ökade beskattning synes ej i budgeten. Och icke heller kommer den helt och hållet sockerbruken till godo. Utan att befolkningen genom lagstiftningen nödgats att betala ett sådant öfverpris på det socker, som förbrukats, skulle det ej hafva lyckats oss att bringa en sådan storartad industri som sockertillverkningen till stånd inom vårt land. Att detta har lyckats, är således i hög grad beroende på svenska folkets offervillighet för att skapa en ny svensk industri.

En annan talare uttalade sig om önskvärldheten af att man faststälde denna skatt för vissa längre perioder. Huru skall man kunna göra detta? Sedan år 1886 har det verkliga sockerutbytet vid fabrikerne varit öfver 10 procent. Men ända till år 1893 beskattades fabrikerne det oaktadt endast för $6\frac{1}{4}$ procent, och skatten höjdes först 1895 till 9 procent, och nu vill man höja beskattningen ytterligare till $10\frac{1}{2}$ procent. Då man har en så rik erfarenhet af att utbytesprocenten under långa tider varit högst betydligt större än den, för hvilken skatten erlagts, kan man ej nu vara benägen att fastslå den senare för någon längre tid. Så stor får skillnaden ej vara, derom torde alla vara ense, som då utbytet var öfver 10 procent och det betalades skatt endast efter $6\frac{1}{4}$ procent. Men man behöfver därför ej gå så långt, som den ärade talaren påstod, att man skattlägger hvarje tiondedel af sockerutbytet. Detta har aldrig någonsin varit ifrågasatt, och ej heller är det meningen att göra något sådant nu; ty om man, såsom utskottet föreslagit, äsätter en skatt efter $10\frac{1}{2}$

*Ang. hwiibets-
sockertillverk-
ningsafgiften.*

(Forts.)

*Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.*
(Forts.)

procents sockerutbyte och detta i verkligheten är 11 1/2 procent, kan man väl dock ej påstå, att det räknas så noga med tiondedelarne.

Det skulle nog vara åtskilligt annat, som vore förtjent af att bemötas, men det synes mig vara öfverflödigt att vidare orda uti en fråga sådan som denna, hvilken under de senare åren så många gånger varit föremål för Riksdagens behandling. Jag skall endast och allenast tillåta mig att göra herr statsrådet och chefen för finansdepartementet uppmärksam på en sak, som han utan tvifvel redan tagit i öfvervägande. Det är den, som det förefaller mig, verkliga fara, vi gå till mötes nästa år, då vi få vara beredda på att hafva ett öfverskott på socker utaf 10 à 15 tusen ton eller kanske något mera. Det blir då onekligen förenadt med stor svårighet att lösa den frågan, huru allt detta socker skall kunna försälas till ett pris, tillräckligt stort att betäcka omkostnaderna. Om icke det lyckas, kan jag för min del ej se, på hvilket sätt man skall kunna undvika, att en sockerkris uppstår. Med sockerkris menar jag naturligtvis, att fabrikena komma att konkurrera med hvarandra på ett sådant sätt, att de sätta ned priset för hvarandra så lågt, att icke ens driftkostnaderna blifva betalda.

De starkare fabrikena komma nog att under en sådan kris stå sig, och äfven de, som äro premierade, komma att göra det. Men huru kommer det att gå för de ekonomiskt svagare fabrikena, för hvilka alla nu ömma så mycket? Det är gifvet, att just dessa då komma att blifva de lidande. Visserligen kan man säga, att detta är en privat-ekonomisk fråga, men den synes dock böra göras till föremål för någon uppmärksamhet från regeringens sida, emedan det privat-ekonomiska intresse, som här är i fråga, är af den stora betydelse, att de menliga verkningar, som kunna följa af en sådan kris, sannolikt icke komma att stanna inom de kretsar, som närmast beröras af denna industri, utan komma att gå vida längre.

Herr talman! Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan i den nu föredragna punkten.

Herr Poignant: Herr talman, mine herrar! Den förste talarren yttrade, att det skulle vara och förblifva emellan de 18 sockerfabrikena i Sverige rent af ett inbördes krig. Jag tror icke, att det behöfde vara så, och jag ber att få svara särskildt för Gotland, att om Gotland är med i kriget, så är det på Gotlands sida uteslutande ett försvarskrig.

Här har talats om den stora öfverproduktion af socker, som i år skulle inträffa. Det skulle i stället för 75,000 blifva 85,000 ton, tror jag. Det låter visserligen mycket, men så farligt är det ändå icke, efter hvad jag tror, eller skulle åtminstone icke vara det, om denna industri en gång finge vara något litet i fred eller om, när ändringar skulle ske, de icke skedde så plötsligt, att man kan säga, att de i viss mening rent af hafva en retroaktiv verkan. Den öfver-

produktion, som nu kommer i fråga, tror jag icke är större, än att vid någon prisnedsättning största delen tages i anspråk af en stegrad konsumtion.

Ang. hvitbetssockertillverkningsafgiften.

(Forts.)

Herr Fredholm har visat, att från 1894 till 1895 det var en sådan stegring i konsumtionen per individ från 14,6 kilogram till 17 kilogram. En liknande stegring af innevarande års konsumtion skulle nära nog medtaga den beräknade öfverproduktionen. För öfrigt, om det också i år blir någon förlust för fabrikena, så är det klart, att för det följande året måste fabrikena sätta ned betpriset; och så fort betpriset sättes ned, så visar erfarenheten, att det blir en minskning i betodlingen, en minskning i den areal, hvarå betor odlas. Sådant ordnar sig antagligen på det sättet, att den jord, som minst egnar sig för betodling, mindre användes för detta ändamål; och så återställes efter hand jemvigten. Men allt detta förutsätter, att ändringarna skola få ske så småningom. Nu ifrågasättes en plötslig förhöjning i utbytesberäkningen, nemligen från beräknade 9 kilogram socker på 100 kilogram betor till 10 eller efter utskottets förslag $10\frac{1}{2}$ kilogram socker på nämnda quantitet betor. Det är litet vilseledande att kalla detta en förhöjning af en eller en och en half procent. Det är riktigare att säga, att det beräknade utbytet höjes med en eller halfannan niondedel och att sålunda hela skatten höjes med en eller halfannan niondedel. Det är sannerligen icke en allt för mycket gynnad ställning, som Gotland intager, då enligt utskottets förslag skatten vid de icke premierade fabrikena höjes med $16\frac{1}{2}$ procent, men för gotlandsfabriken, som är den mest premierade, höjes med 25 procent af hvad skatten hittills utgjort. Det bör åtminstone icke vara egnadt att väcka någon afund eller framkalla jemförelse med den tid, då de skånska fabrikena voro fullständigt fria från all accis under några årtionden, eller med den, då deras utdelning i följd af högt sockerpris kunde gå till 70 procent af aktiekapitalet och deröfver. På Gotland har man under de två år, som gått, icke sett till någon utdelning alls, och antagligen blir den icke högre än 4 eller 5 procent för hvardera af de gångna två åren. Är en sådan utdelning egnad att väcka så mycken afund? Här är dock fråga om en industri, som är så äfventyrlig, att om det blir *vinst* det ena året, så kan man göra en kanske större *förlust* det andra, ända till halfva aktiekapitalet eller mera. Den nämnda förhöjningen i skatt blir icke heller så liten, när man räknar den i kronor. Det kunde väl gå an, om man vetat af förändringen ett år, innan den trädde i verket. Man hade då vid uppgörande af kontrakten med betodlarne i januari och februari kunnat bestämma lägre pris för betorna. Men nu har såväl den kongl. propositionen som utskottets förslag om ytterligare skatteförhöjning framkommit långt efteråt. Man kunde i januari och februari icke föreställa sig, att, äfven om en förhöjning af skatten skulle mot förmodan inträda redan i år, den skulle blifva så betydande, som utskottet föreslagit.

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.

(Forts.)

Jag tror, att denna förändring kan anses komma att medföra en ganska betänklig verkan. Och då jag befarar, att skadan skall blifva allt för stor, om utskottets förslag antages, ber jag få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Ahrenberg: Jag har särskildt fäst mig vid att i den kongl. propositionen — såsom synes på sid. 13 i utskottets betänkande — framhålles, hurusom man i öfverensstämmelse med det tillvägagångsätt, som förut iakttagits vid förhöjning af utbytesberäkningen, äfven nu blott borde höja den successivt, men att å andra sidan det har sagts, att det nu så ofta ifrågakommit förhöjningar. Då hemställer jag till kammaren, huruvida det icke skulle vara stor säkerhet för att icke så täta förhöjningar skulle förekomma, om man vågade göra den höjning, som enligt chefens för finansdepartementet uttalande tyckes hafva allt skäl för sig, då deri talas om 11 procent, åtminstone $10\frac{1}{2}$ procent rendement. Det är väl icke troligt, att man går tillbaka i stället för framåt med afkastningen, och detta är en fråga, som innebär en stor fara för framtiden. Ty desto större fördelar sockerfabrikerna få, desto lifvigare drager sig kapitalet dit och desto större blir den krasch, som en gång kommer.

Det har sagts här, att det icke kan förekomma, att man skulle gifva *exportpremier*. Men under det jag läste detta betänkande, sade en ledamot på skånebänken halfhögt, att om vi icke få exportpremier, så kunna vi icke reda oss. Från det talade ordet till det tryckta är det vanligen icke långt, och det torde nog komma en dag, då det förelägges Riksdagen ett sådant förslag. Emellertid synes mig herr Fredholms förslag om accisens borttagande och tullens motsvariga nedsättning vara ett enkelt och verksamt sätt att möta alla eventualiteter. Och då artikeln råsocker numera hvarken från frihandelssynpunkt eller från den vanliga protektionistsynpunkten kan vara ett lämpligt tullskatteobjekt för statsinkomst, enär, såsom det står i den kongl. propositionen, påläggandet af accis blifvit nödvändigt för att minska skyddstullen, så synes det enklare och mera konsekvent att, med borttagande af den hos oss ovanliga accisen, endast bibehålla af tullen hvad som från skyddssynpunkt anses nödvändigt.

Afsigten med nuvarande anordning är tydligen, att af tullen skulle återstå hälften såsom skyddstull, och det gäller därför nu att tillse, det icke, genom fortsatt underskattning af rendementet, skyddet höjes till vida högre del än hälften af tullen.

Jag vill icke på något vis åt denna nya och hastigt sig utvecklande industri, men jag finner det vara representationens pligt att så ordna, att icke den krasch, som måste komma, blir värre, än som är nödvändigt, och att icke genom nedsättning af beskattningen af en industri under hvad som afsetts och den väl tål den ena näringen får allt för stora förmåner mot alla andra, ty det lockar alltjemt kapitalet dit. Herr Fredholms motion såsom lösning för framtiden tilltalar mig,

och jag skulle helst hafva anslutit mig till den, om det funnits någon utsigt att nu få den igenom; men när så icke är, ber jag att för närvarande få ansluta mig till utskottets förslag.

Ang. hvilbetssockertillverkningsafgiften.

(Forts.)

Herr Truedsson: Herr talman! Då jag för min del tror, att jag tjenar kammaren mest med att icke hålla något långt anförande, så skall jag blott be att på de skäl, som af de två första talarne anförts, få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den kongl. propositionen.

Herr Åkesson: Herr grefve och talman! Mine herrar! Jag tror icke, att det skulle vara välbetänkt, om kammaren dömde sockerbruksindustrien så hårdt, som bevillningsutskottets betänkande innehåller.

Det är icke allenast aktieegarne och betodlarne, som hafva nytta af sockerfabrikationen, utan lika mycket arbetarne. Det sockerbruk, som ligger mig närmast och som jag bäst känner till, nemligen Örtofta, sysselsätter öfver 300 arbetare under kampanjen, och deras aflöning uppgår till öfver 4,000 kronor i veckan. För denna sockerfabrik odlas betor på 3,200 tunnland, och det kostar säkert 70 kronor tunnlandet för att få betorna upptagna och rensade. Det gör en summa af 224,000 kronor, som väl också kan sägas tillkomma arbetarne.

Om nu sockerindustrien omöjliggöres i vårt land, och det kan lätt ske, om bevillningsutskottets förslag antages, och tyska riksdagen antager det förslag till högre exportpremier, som der föreligger, då få hvarken aktieegarne, betodlarne eller arbetarne någon inkomst, och dessutom finge vi då köpa vårt socker från utlandet; och detta anser jag skulle blifva en stor nationalförlust. Vinsten är icke heller så stor hvarken för aktieegarne eller betodlarne, som man kunde föreställa sig. Aktieegarne behöfva hafva något mera för sitt kapital, än om de sätta ut pengarna för att få ränta på dem. Ty ett sockerbruk kostar minst en million kronor att uppbygga. Skulle då till följd af lagstiftningen detta sockerbruk icke gå, så hafva de förlorat sitt aktiekapital, i det närmaste åtminstone. Ty maskinerna duga icke till mycket, och byggnaderna kunna icke användas till boningshus. De äro således temligen värdelösa.

För betodlarne är det så, att somliga år gifver kornet lika mycket pr tunnland som betorna, ett annat år kunna betorna blifva litet mera gifvande.

Det är så med denna sak som med flere andra grenar af industrien, att den, som står utanför, tror, att det är så och så stor vinst, men om man kommer med, så finner man, att vinsten reduceras ganska betydligt. I fjor t. ex. var det icke många sockerbruk, som kunde utdela ett enda öre på sina aktier.

Jag tror, att sockerbruksindustrien väl behöfver att under de två

År, för hvilka Kongl. Maj:t så föreslagit, slippa med den lägre procenten, och jag yrkar därför bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

(Forts.)

Herr friherre von Schwerin: Jag ber om ursäkt för att jag än en gång tager till orda, men det är för att bemöta ett par ord af min värderade vän herr Fredholm. Jag beklagar så mycket mera, att jag skall nödgas uppträda mot honom, som vi vanligen brukat stå på samma sida i sockerfrågan, och jag har stora sympatier för den utredning, han åstadkommit. Jag vill särskildt nämna, att när denna fråga för eu del år sedan var före i utskottet, så voro han och jag de enda, som talade för en produktbeskattning, ty, om man vill hafva en beskattning, som är fullt rättvis mot alla landsdelar och alla sockerbruk, bör man taga produktbeskattningen, ty då beskattas just det socker, som man får fram ur betorna. Då står det fritt för hvilket landskap som helst att bedrifva sockertillverkning, ty vare sig utbytesprocenten blir 7, 8 eller 12 procent, så får man betala efter hvad man verkligen får fram.

Herr Fredholm påstod, att jag felaktigt kallat det för en treårsperiod, hvad af Kongl. Maj:t föreslagits, och menade, att det blott var en tvåårsperiod, men det heter ju i förordningen, att skatten skall utgöras efter 10 $\frac{1}{2}$ procent, dock att utbytet skall intill den 1 september 1898 beräknas till allena tio procent. Således är skatten först och främst bestämd för åren 1896 och 1897 och under dessa till 10 procent, och först sedan skall den från den 1 september 1898 beräknas efter 10 $\frac{1}{2}$ procent, men då är det väl också meningen, att dessa nya förhållanden skola bestå åtminstone ett år, ty det kan väl aldrig vara meningen att ändra en lag samma dag, som den träder i kraft. Nu sade jag, att genom Kongl. Maj:ts proposition vore beskattningen fastslagen för minst tre år, nemligen under två år till 10 procent och under ett år till 10 $\frac{1}{2}$ procent. Man kunde till och med snarare tala om en fyraårsperiod, nemligen två år med 10 procent och så ytterligare två år med 10 $\frac{1}{2}$ procent, men jag anser, att åtminstone en treårsperiod är fastslagen, om Kongl. Maj:ts proposition antages, och det är min öfvertygelse, att detta också är Kongl. Maj:ts mening. Såsom herrarne minnas, så var det också just på *den* grund, som jag yrkade bifall till Kongl. Maj:ts proposition, att den skulle bereda större stabilitet än hvilket annat af de nu föreliggande förslagen som helst.

För det andra talade herr Fredholm om att min beräkning öfver hvad vi nu betala och hvad vi betalade för 20 år sedan icke skulle vara riktig. Ja, herr Fredholm har från sin synpunkt alldeles rätt, men han utgår från en helt annan beräkningsgrund. Han säger, att *om* svenska folket konsumerade lika mycket socker och *om* vi importerat allt detta, så skulle statens inkomster blifvit ännu större och staten skulle således nu göra en stor förlust derpå. Detta vill jag icke bestrida, fastän jag vill påstå, att det icke är sagdt, att svenskarne

skulle äta så mycket socker, om man finge taga det utifrån. Jag skall dock till och med gå så långt, att jag gifver honom rätt derutinnan, och höfdigare kan jag väl icke vara, men detta hindrar icke, att svenska folket nu betalar lika mycket och till och med ännu något mera i sockerskatt än för 20 år sedan, ty medan tullen och accissen då uppgingo till omkring 7,500,000 kronor, så komma vi att nu och nästa år få betala kanske 11,000,000 och säkert öfver 10,000,000 kronor, och då är ju lätt att räkna ut, att, såsom jag flera gånger påpekade, icke endast svenska staten har större inkomst häraf nu än då, utan också att vi obestriddligen nu betala lika mycket i sockerskatt per individ som förut.

Ang. hvitbets-sockertillverkningsafgiften.
(Forts.)

Herr Poignant nämnde något om att jag sagt, att alla sockerbruk voro i krig med hvarandra, och han uppgaf, att Gotland i så fall förde endast ett försvarskrig. Jag tror, att de herrar, som hörde hvad jag sade — ty jag talar litet lågt särskildt i dag, därför att jag är hes — skola vitsorda, att jag yttrade, att jag icke kunde klandra några af de premierade fabrikerna, därför att de i högsta måtto begagnade sig af de fördelar, som äro dem gifna och hvilka det är deras rättighet att begagna sig af, men att denna extra premiering gjort, att då man skall föra ett försvarskrig mot en öfverproduktion, så äro vi icke likställda, ty när somliga äro premierade, men andra icke, då går det icke att komma öfverens om en reduktion eller någon annan sådan åtgärd, som vore tillräddlig, emedan det ligger i de premierade fabrikernas intresse att afverka så mycket som möjligt.

Till sist vill jag säga ett par ord gent emot talaren på göteborgsbänken, herr Ahrenberg. Han har fullständigt missförstått hvad jag yttrade, ty jag talade icke ett ord om att vi borde hafva exportpremier. Nej, tvärtom vill jag aldrig vara med om sådana, utan jag talade om det nyttiga och nödvändiga af att få restitution vid export, och det är en helt annan sak. Betalar man nemligen en tillverkningsafgift, så är det både statsfinansielt riktigt och rättvist, att, om jag exporterar min vara, jag skall få afgiften tillbaka. Detta tror jag, att jag uttryckligen sade, men jag nämnde ock, att jag aldrig vill vara med om några exportpremier och hoppas, att icke denna kammare någonsin skall bevilja sådana. Herr Ahrenberg har således blandat i hop exportpremier och restitutionsafgifter.

Jag har icke något vidare att tillägga.

Herr Lasse Jönsson: Jag förstår väl att det icke tjenar mycket till att tala i denna fråga, ty man är såsom skåning misstänkt för att tala för sina egna intressen, men jag kan dock icke underlåta att säga några ord. Jag begärde ordet med anledning af talarens på stockholmsbänken yttrande om att befolkningen fått betala så mycket för sockerbrukens skull, och att den här industrien icke skulle komma folket till godo. Hvad detta beträffar, vill jag dock påpeka, hvad utskottet anför om sockerpriset på sidan 20. Deraf se vi att, medan

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.

(Forts.)

sockret 1871 kostade 113 öre, så gick det 1895 ner till mindre än hälften och kostade då endast 54 öre, och det kan väl ingen förneka, att detta är en stor fördel för dem, som konsumera socker.

Vidare har det såväl af utskottet som här under diskussionen yttrats, att det skulle vara fara för öfverproduktion och att man kunde förutse en krasch. Detta tal har jag hört i fyra år, man har alltjemt energiskt sökt skrämma oss för öfverproduktion, och det gick en gång under förra året till och med så långt, att producenterna sjelfva började tro på denna fara. De höllo det ena sammanträdet efter det andra, och här i Stockholm samlades ombud från alla sockerbruk, som skulle söka komma öfverens om en inskränkning i betodlingen för att förekomma denna fara. Någon satte sig dock emot en sådan öfverenskommelse, så att den ej kunde komma till stånd, och då skrek man alldeles förskräckligt deröfver. En annan talare på skånebänken nämnde till och med ett visst bruk, som hindrade denna inskränkning af betodlingen. Hvad har nu visat sig? Jo, att det icke fans någon öfverproduktion, utan tvärtom en brist; alltsammans var sålunda blott en konstgjord historia. Det är ju möjligt, att utskottets ledamöter nu hafva mera rätt, men de hafva icke flera eller bättre förut-sättningar för sin uppfattning, ty de kunna icke veta, huru mycket konsumtionen kan ökas med en ökad produktion.

I allt fall är det ett märkvärdigt medel, som man vill söka bota denna öfverproduktion med. På sid. 24 i utskottets betänkande, der det talas om denna fara och om huru sockerproduktionen för nästa år kommer att uppgå till 10,000 ton mer än hvad som högst här i landet konsumerats, säges det vidare: »Närmast till hands ligger att genom ökad beskattning hålla tillverkningen nere under det inhemska sockerbehovets gräns. Alla försök i den vägen hafva dock hos oss hittills visat sig vara förgäfves.»

Ja, det hafva de verkligen visat sig, utom måhända på 1870-talet. Då lyckades det nemligen verkligen Riksdagen att visa, att den kunde uträtta något i detta afseende. Det fans vid tiden 6 bruk i gång, men då började för första gången göteborgsintresset att göra sig gällande och lyckades genomdriva i Riksdagen, att accis första gången infördes, och af de 6 dåvarande bruken stupade de 5. Det enda, som blef kvar, var Arlöfs sockerbruk, och att detta kunde stå sig berodde, enligt hvad jag hört uppgifvas, derpå, att der äfven idkades bränvinsbränning. Ja, det skulle ju vara ett bra botemedel mot denna öfverproduktion, om herrarne nu kunde åstadkomma det-samma, och det vore allt önskvärdt att nu sätta yxan till roten och slå ner dem allihopa. Det vore ju ett skönt botemedel!

Men om det nu verkligen är fara för öfverproduktion, skall Riksdagen bekymra sig om det? Då skall väl Riksdagen också bekymra sig om att alla andra fabriker icke få tillverka mer än de kunna sälja och se till att det till exempel icke blir för många ölfabriker, som göra så mycket öl, att de icke kunna blifva af med det o. s. v. Hvert

skulle det taga vägen, om Riksdagen jemt skulle ingripa, så fort det säges i någon industri: Nu ha vi producerat för mycket, hvart skola vi göra af med det eller det? Detta är i sanning ett besynnerligt bekymmer.

Ang. hvitbetssockertillverkningsafgiften.
(Forts.)

Om det verkligen förefunnes någon öfverproduktion, då vore det bättre, om man här såsom i andra länder, t. ex. Tyskland, sökte hjälpa folk att blifva af med sina produkter i utlandet. Detta kunde vara något att tänka på för bevillningsutskottet, men icke behöfver utskottet nu hafva några bekymmer för öfverproduktion, ty den saken reglerar sig nog sjelf. Jag hoppas att kammaren må vara så fördomsfri, att den icke vill döda en näring, som är till mycken nytta för tusentals människor, och den, som känner till dessa förhållanden, kan icke vara med om förslaget.

En talare från Göteborg sade, att denna sak egentligen intresserade endast kapitalisterna och att det var kapitalet, som gjorde sig gällande.

Nej, det är det lägre folket, som det här gäller. Oaktadt denna hvitbetssockertillverknung i min ort pågått endast två år, har den dock redan medfört en sådan förändring i arbetareklassens ställning, att man aldrig skulle ha kunnat drömma derom på förhand, och skulle denna industri upphöra, vet jag verkligen icke, hvad man skall göra med allt folk, som egnat sig åt densamma. Under sommaren äro dessa arbetare sysselsatta med att hålla den till hvitbetsodling använda marken i godt skick. På hösten åter sköta betorna sig sjelfva, och då är också folket upptaget af det vanliga höstarbetet. Under senhösten och vintern skall betskörden upptagas och föras till bruken, för hvilket ändamål eu stor mängd folk är sysselsatt med att vid stationerna inlasta densamma o. s. v. Vidare äro vid hvarje bruk 4 å 500 personer sysselsatta med sockerberedningen. Det är i fråga om denna industri så väl ordnad för folkets välbefinnande, att det icke finnes någon fabrik i hela landet, der det är bättre stäldt. Det skulle derfor medföra de största olyckor, om herrarne sätta yxan till roten och derigenom åstadkomma, att den ökade beskattningen dödar denna nyttiga näring.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Persson i Killebäckstorp instämde häruti.

Herr vice talmannen Östberg: Jag hade icke trott, att det förslag, som utskottet framställt, skulle möta så starkt motstånd. Såvidt jag förstår, är den siffra, hvartill utskottet kommit, rättvis och billig. Ut Kongl. Maj:ts proposition säges det, att »utbytesberäkningen bör följa det verkliga utbytet så nära som möjligt», och det synes mig, att riktigheten af denna princip icke kan bestridas. Huru förhåller det sig nu med det verkliga utbytet? Vi finna, att under kampanjen 1894—1895 hade 8 fabriker till och med öfver 11 procent utbyte af socker,

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften
(Forts.)

4 mellan $10\frac{1}{2}$ och 11 procent, en $10,47$ procent samt den återstående $9,75$ procent. Häraf synes det ju ganska väl, att en lägre siffra än $10,5$ i rätt betydlig mån skulle understiga medeltalet för det verkliga utbytet. Jag tror därför, att man med fullt fog kan säga, att verklig varsamhet blifvit iakttagen, då utbytesprocenten blifvit bestämd till $10,5$. Jag kunde för min del icke heller annat finna, än att äfven herr finansministern syntes för sin del icke egentligen hafva något att erinra mot den uppfattning, som utskottet härvidlag sökt göra gällande.

Herr Bengtsson i Gullåkra förklarade sig anse, att dessa sockerfabriker i högre grad, än hvad fallet är inom andra näringar i landet, äro utsatta för ett tryck från lagstiftningens sida, hvilket inverkar på deras existensförmåga. Jag förstår icke, med hvilket skäl man kan säga detta. Denna industri har ju ett ganska betydligt skydd: accisen är endast ett återgåldande af en del af det höga tullskyddet för socker. — Han förmenade också, att man sökte hålla efter sockerfabrikerna och att man sökte komma åt hvarenda tiondedel af det verkliga sockerutbytet. Jag tror icke heller, att detta påstående är grundadt, ty så strängt har lagstiftningen icke gått till väga. Och för öfrigt, om sockerutbytet stiger, så är det väl alldeles riktigt, att accisen också stiger. Om sockerutbytet stiger och accisen i motsvarande grad höjes, så innebär detta icke en förhöjd beskattning på det socker, som produceras, utan det förhåller sig alltid så, att vid en senare tidpunkt produkten icke är högre beskattad än hvad den förut varit. I det fallet tror jag icke, att man behöfver ha några betänkligheter.

Under debatten har från vissa håll uttalats fruktan för den starka öfverproduktionen. Den senaste talaren åter ansåg, såvidt jag fattade honom rätt, att man alls icke behöfde hysa några farhågor i detta hänseende. För min del tror jag, att medelvägen här är den rätta. Det är nog ganska säkert, att konkurrensen kommer att blifva stor och att produktionen under någon tid skall blifva större än konsumtionen inom landet. Men det finnes icke någon annau utväg i fråga om denna näring, liksom beträffande alla andra näringar, än att tillverknigen får rätta sig efter den afsättning, som kan påräknas. Jag tror icke, att lagstiftningen kan i den vägen egentligen uträtta någonting. Men så mycket kan man dock göra, att man icke genom en särskild premiering uppmuntrar kapitalet att kasta sig på denna näring. Jag anser därför, att det för öfverproduktionens hämmande är godt, att man vid beräkning af utbytesprocenten följer det verkliga utbytet så nära som möjligt.

Friherre von Schwerin uttalade som det egentliga skälet, hvarför han icke ville följa utskottet, att han fruktade alltför häftiga rubbningar, och han framhöll att, i fråga om denna liksom andra näringar, stabiliteten vore af stor vigt. Häruti vill jag gifva honom rätt. Men man kan å andra sidan framhålla, att Riksdagen aldrig sökt höja den bestämda utbytesprocenten i annan mån än som motsvarats af det verkliga utbytet. Jag tror, att vi kunna vara fullt förvissade om —

hvad som icke heller sockerfabrikanterna behöfva betvifla — att Riksdagen aldrig kommer att bestämma en utbytesprocent, som ställer sig högre än eller ens på tiondedelen när uppgår till den siffra, som motsvaras af det verkliga utbytet. Jag anser därför, att man icke på grund af några farhågor i den riktning, som af den nämnde talaren antyddes, har anledning att afslå utskottets hemställan.

Jag vill sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan, som jag anser vara fullt befogad och innebära hvad som under nuvarande förhållanden är riktigtast.

*Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.*
(Forts.)

Häruti instämde herrar Falk och Olsson i Sörnäs.

Herr Dieden: I denna fråga har jag inom utskottet förfäktat den åsigt, som är angifven i herr Bruhns reservation. Vill man, att skyddet skall utgöra jemt hälften af tullen, så bör man naturligtvis vid beskattningen söka att så noga som möjligt träffa den verkliga utbytesprocenten. Men förhållanden kunna ju lätt inträffa — särskildt i följd af förändringar i utlandets exportförhållanden — som göra, att man till nästa riksdag kunde önska att gifva ett något högre skydd än hälften af tullen å tillverkningen. Detta skulle då låta sig mycket lättare göra, om man nu fastställer utbytet till 10 % för nästa säsong och 10,5 % för den derpå kommande. Ty då kunde man vid nästa riksdag besluta att låta den lägre siffran ännu gälla någon tid. Men om man genast höjer utbytesprocenten till 10,5, blir det sedan mycket svårare att åter sänka densamma. Sjelf är jag icke delegare i något sockerbruk, men jag anser, att man bör synnerligen varsamt behandla denna industri, ty den gifver god arbetsförtjenst åt en mängd menniskor i landet, och såväl fabrikerna som alla der anställda personer betala till staten en högst betydlig bevilling, såväl direkt som indirekt.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till herr Bruhns reservation.

Herr Dahn: I likhet med hvad som yttrats från statsrådsbänken, anser äfven jag, att man med afseende på denna beskattning bör gå synnerligen varsamt till väga och det särskildt med hänsyn just till dessa tyska exportpremier. Ty det är naturligtvis icke Riksdagens mening att fastslå en beskattning sådan, att den skulle ruinera den svenska sockerbruksindustrien. Ty hvad skulle följden blifva af detta, om vi skulle komma att taga vårt socker från Tyskland? Den tyska exportpremien försvunne naturligtvis, ty priset kunde då höjas. Emellertid finge vi en handelsbalans på omkring 40 millioner kronor om året, d. v. s. på 10 år bortåt en half milliard, som vi svårigen kunde under dessa år täcka med ett ytterligare öfverskott af hvad vi under samma tid kunna exportera af hafre, timmer, jern m. m. Men nu veta herrarne, att hvad vi exportera utom trä, jern och hafre etc.,

Ang. *kvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.*
(Forts.)

är — penningar. Statens, hypoteksbankens och enskildes skulder i utlandet representera ett kapital så ansenligt, att ränta och amortering på detta kapital är tillräckligt stort för att vi icke böra öka det genom en årlig sockerimport, motsvarande ett kapital på 40 millioner kronor. Nu säger man, att i stället för att odla sockerbetor för sockertillverkning kan man odla hafre eller annat. Sedan man kommit in på ett intensivt jordbruk, frambringa detta ungefär lika mycket af stråsäd och andra produkter, oaktadt sockerbetsodlingen tillkommit, som om denna betodling nedlägges och man återgår till annat bruk. Ty det är klart, att det är genom den rikliga gödningen, som med betodlingen tillföres jorden, och genom den intensitet, med hvilken jordbruket bedrifves, som det är möjligt att utöfver det belopp af andra produkter, som man äfven i alla fall skulle producera, kunna åstadkomma dessa många millioner kronor sockerbetor, som här äro i fråga. Förmå vi verkligen bära en sådan handelsbalans till vår nackdel, som motsvarar på tio år ungefär den skuld, som staten och hypoteksbanken nu har till utlandet? Jag tror också, att man, utom hvad som redan framhållits, bör tänka på den export af lefvande arbetskraft, som skulle inträda, om den svenska sockerbrnksindustrien förstördes och våra arbetare måste gå öfver till Tyskland och Danmark för att der söka skaffa sig arbete vid fabrikationen af det socker, som vi sedan sjelfva skulle importera.

Frukta för öfverproduktion kan man nog hysa. Men om, såsom jag hoppas, Kongl. Maj:t framkommer nästa år med förslag till inrättande af frilagers- och frihamnsinstitution, och en restitution på socker också beslutas, hvilket är lika naturligt som en restitution vid export af bränvin, skulle vi kunna tillgodogöra oss detta öfverskott af socker inom vårt eget land vid vin- och syltfabriker, som här skulle kunna uppstå. Då Kongl. Maj:t tillsatt en komité, som redan har gifvit sitt utlåtande i denna fråga, tager jag ock för gifvet, att förslag från regeringen kommer att framläggas till nästa riksdag. Då behöfver man icke frukta för någon öfverproduktion, utan detta öfverskott af socker skulle då kunna tillgodogöras inom landet på sätt, som jag nu nämmt.

På dessa grunder, herr talman, ber jag få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Jansson i Krakerud: Att börja med, skall jag be att få säga, att jag icke kan förstå den här förda diskussionen om sockerfabrikationen och talet att, om Riksdagen skulle bifalla utskottets förslag, det skulle föranleda, att hela denna rörelse måhända komme att läggas ned och att det för de många arbetare, som nu existera på grund af sitt arbete vid betodlingen m. m., skulle blifva så förfärligt svårt, om fabrikerne indroges. Jag skall för min del villigt erkänna, att, om något sådant vore i fråga, jag på inga villkor ville vara med om det. Jag har inom utskottet biträdt det förslag, hvartill utskottet kommit, men icke i afsigt att slå i hjel sockerindustrien, utan i afsigt

att få beräkningen af utbytesprocenten stäld på en rättvis basis. Derjente skall jag be att få fästa uppmärksamheten uppå, att det icke är fråga om att höja beskattningen för sockerindustrien. Denna sockertull är såväl en finanstull som en skyddstull. Och på grund deraf, att denna finanstull är så hög, att den anses vara alltför hög, som skyddstull, har Riksdagen beslutit, att hälften af denna skyddstull skall betalas åter till statsverket under namn af accis. Det är hela sakens innebörd. Och skall man nu respektera detta Riksdagens beslut, då skall man väl taga upp utbytesprocenten till åtminstone ett belopp, som något så när motsvarar det utbyte, som erhållits. Så länge icke herrarne kunnat bevisa, att det blir mindre sockerutbyte, än utskottet förutsatt, lär man väl icke kunna påstå, att meningen är att förderfva sockerindustrien. Jag skulle ändock icke vilja säga så mycket derom, om man icke alla gånger, som denna sockerfråga varit före, hört från samma håll, att industrien skall blifva ihjelslagen. Men följden har icke blifvit den; utan tvärtom har det visat sig, att utbytesberäkningen varit alltför låg, så att konkurrensen ledt derhän, att sockerfabrikationen sjelf tillfogat sig skador. Det är med anledning deraf, som jag tror, att man mycket väl kan bifalla utskottets förslag.

Ang. hvitbetssockertillverkningsafgiften.

(Forts.)

Det nämndes, att det är en fabrik, nemligen Svedala, som icke kommit upp till 10 $\frac{1}{2}$ %, men den har dock kommit till 10,47. Således är det 0,03 %, som fattas i det, som utskottet tillstyrkt. Det är här frågan om det första tillverkningsåret. Men då man betraktar, huru förhållandena gestaltat sig vid de andra fabrikerna, finner man, att denna utbytesprocent har höjts år från år. Följaktligen kan det icke alls förefinnas någon risk att gå 0,03 % högre, än utbytet vid denna fabrik utgjort. Jag skall derjente tillägga, att det är aldeles omöjligt, att Riksdagen kan taga hänsyn till sadana der enstaka förhållanden. Ty om det inträffade, att en annan fabrik anlades och den finge t. ex. nästa år 9 %, så finge väl den fabriken stå för den risken sjelf. Icke kan väl Riksdagen på grund deraf, att en fabrik, som anlagts på senare åren, icke erhållit samma utbytesprocent som de andra, sänka utbytesprocenten för att göra det möjligt för denna fabrik att existera.

Jag tror således, att det icke förefinnes några skäl för den klagan, som här framhållits mot det slut, hvartill utskottet kommit, och min enskilda öfvertygelse är, att inom ett år det skall komma att erkännas, att denna utskottets hemställan är så rättvis som möjligt. Skulle det förhållande inträffa, att dessa sockerfabriker icke få den procent, som Riksdagen förutsatt i sitt beslut, då skall jag vara den förste att vara med om en sänkning af utbytesprocenten. Ty jag vill icke vara med om att denna industri blifver föremål för större beskattning, än hvad billighet och rättvisa kräfver. Med anledning häraf, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de olika

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)

yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner på: 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o afslag å nämnda hemställan i hvad den skilde sig från Kongl. Maj:ts proposition och bifall till nämnda proposition oförändrad; samt 3:o bifall till det af herr Bruhn under öfverläggningen framställda yrkandet. Herr talmannen fann den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad, men som votering begärdes, blef, sedan till kontraposition antagits bifall till Kongl. Maj:ts proposition, uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i första punkten af förevarande utlåtande n:o 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan i hvad densamma skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning bifallit denna oförändrad.

Omröstningen visade 165 ja och 40 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Beträffande *punkten 2*, som härefter föredrogs, anförde:

Herr Fredholm från Stockholm: Den motion, som jag i den föreliggande frågan väckt, har, som herrarne se, blifvit af utskottet afstyrkt. Jag har reserverat mig mot utskottets beslut, men jag har icke haft någonting att invända mot att utskottet afstyrkt min motion, och detta på det i reservationen angifna skälet, att »då ändamålet med den af mig väckta motionen icke varit något annat än att fästa uppmärksamheten på åtskilliga med sockerbeskattningen förknippade omständigheter, hvilka synts mig vara af beskaffenhet att böra i tid beaktas, och då detta ändamål i och med motionens väckande blifvit vunnet, kan jag icke hafva något synnerligt att invända mot utskottets beslut att afstyrka bifall till den hemställan, hvori min motion utmynnadt, allra helst som deri begärts icke blott en utredning af de i motionen berörda förhållandena, utan äfven förslag till deras ordnande i en viss angifven riktning.» Detta är hvad som för mig har varit det hufvudsakligaste, nemligen att fästa uppmärksamheten på förhållanden, som synas mig förtjenta af beaktande, men sedan jag afgifvit min reservation, har jag funnit, att åtskilliga af kammarens ledamöter dela de betänkligheter, som jag i min motion framhållit,

och att det för dessa skulle hafva varit angenämt, om något yrkande i angifven rigtning komme att göras. Då jag emellertid anser, att det kanske vore väl mycket begärdt, om man anhölle, att Kongl. Maj:t skulle framkomma med ett bestämdt förslag till hvitbetssocker-afgiftens afskaffande, så kommer jag icke att göra något yrkande i den rigtningen. Men deremot skall jag anhålla att få yrka, att *Riksdagen behagade i skrifvelse till Konungen anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta verkställa utredning icke blott om de vilkor, hvarpå vid utförelse af sockerrestitution af hvitbetssockertillverkningsafgiften må beviljas, utan ock om de förutsättningar och vilkor, på hvilka hvitbetssockertillverkningsafgiften skulle kunna helt och hållet afskaffas.* Det vill synas mig, som om en dylik begäran vore hällen inom sådana gränser, att kammaren skulle kunna skänka sitt bifall till ett af mig i denna rigtning framställt yrkande. Det är visserligen sant, att det icke kan föranleda till någon skrifvelse till Kongl. Maj:t, emedan Första Kammaren redan lär hafva bifallit Kongl. Maj:ts hemställan, men det skulle i alla fall, så vidt det af kammaren godkändes, utgöra ett vittnesbörd om, att Andra Kammaren anser frågan förtjent af någon särskild uppmärksamhet från Kongl. Maj:ts sida.

Ang. hvitbetssockertillverkningsafgiften.
(Forts.)

Häruti instämde herr Ahrenberg.

Herr Fjällbäck yttrade: Äfven jag skall be att få instämma i det yrkande, som af herr Fredholm nyss gjordes. Det synes mig, som om beskattningen af en sådan vara som socker nu verkligen borde upphöra. Det vore icke för tidigt, att den varan, liksom andra nyttiga varor, kunde få odlas här i Sverige, utan att dess odling och konsumtion skall, om jag så får säga, bestraffas, på samma sätt som sker t. ex. vid tillverkning af brännvin och andra dermed jemförliga artiklar. Jag kan icke annat än finna det orimligt, att vi beskatta en sådan artikel som socker, hvilken är föremål för så allmän konsumtion. Det tillhör väl numera en förgången tid och ett förgånget åskådningssätt att anse, det konsumtionen af socker är skadlig eller åtminstone onyttig och onödig; numera måste socker inräknas bland lifsmedlen, och det bland de nödvändiga lifsmedlen till på köpet. Detta bevisas allra bäst af den oerhördt ökade konsumtionen, som tilltagit för hvarje år. Om vi nu skulle föreslå t. ex. för hvete icke en tull — hvilket vi ju redan ha — utan till och med en tillverkningskatt för samma vara, så skulle säkerligen de fleste af kammarens ledamöter och folket i sin helhet finna detta alldeles orimligt. Men likaväl som socker förr i världen utgjorde en sällsynt artikel på de fattiges bord, så var förhållandet äfven med hvete. Nu har hvetekonsumtionen spridit sig bland de fattige lika som sockerkonsumtionen. Om vi jemföra beskattningen på socker med en del andra skatter, så finna vi, att det icke är någon rim och reson i att beskatta sockret så högt som med 100 procent af dess värde, under det att man låter

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)

t. ex. tillverkningen och odlingen af tobak vara fri i vårt land. Det är dock en högst väsentlig skillnad på konsumtionen af tobak och af socker, sedd från det nyttigas och nödvändigas synpunkt.

Om vi åter jmföra socker med bränvin, så må vi väl medgifva, att skatten å den senare varan, ehuru redan ganska hög, likväl lämpligen kan och borde höjas ytterligare, samt att beskattningen å socker i stället kunde tagas bort. På liknande sätt kommer en jmförelse mellan sockerskatten och vintullen att utfalla. Utskottet säger i sitt utlåtande, att »sockerkonsumtionen enligt utskottets åsigt är ett synnerligen lämpligt föremål för beskattning, i det att socker förbrukas i betydligt större mängd af de förmögnare klasserna inom samhället än af de fattigare». Men jag bestrider på det bestämdaste, att förhållandet så är. Derest en bestämd och säker utredning föreläge i denna fråga, så skulle det visa sig, att de fattigare, de mindre bemedlade klasserna konsumera mångdubbelt mer af socker än de förmögnare. Utskottet menar naturligtvis per individ, hvilket ju visserligen icke är detsamma som klasserna i sin helhet; men äfven det är ett ganska obevisadt påstående, att de fattigare klasserna, per individ taget, skulle förbruka mindre socker än de förmögnare. Jag har från min födelsebygd kännedom derom, att en liten landthandlande vid en jmförelsevis ganska obetydlig station kan, han ensam, omsätta öfver 20,000 kg socker per år; och då der i trakten finnes en hel del småhandlande, som jemte den förre omsätter betydliga quantiteter af samma vara, så kan man förstå, att på ett enda sådant litet och begränsadt område kan omsättas en 100,000 kg socker per år. Detta visar således, att konsumtionen af socker tilltagit i oerhörd grad, och det icke blott bland de förmögnare och medelklassen, utan äfven bland de fattige.

Vi ha nu en annan vara, som är skattefri, nemligen ölet. Det synes mig då vara bra mycket lämpligare att på ölet öfverflytta den beskattning, som vi nu ha på sockret. Det är nu inte speciellt ur städernas synpunkt, som jag kan ha skäl att yrka på en sådan öfverflyttning. Ty det är något alldeles obestriddigt, att ölskonsumtionen är jmförelsevis större i städerna än på landsbygden, under det att deremot sockerkonsumtionen är nära nog lika stor på landsbygden som i städerna.

Sockerskatten är dessutom synnerligen orättvis äfven ur en annan synpunkt, och det är, att den utgår i form af beskattning å betorna. Följaktligen uppstår härigenom en extra premiering för de delar af Sveriges landsbygd, som ha förmånen att kunna producera de mest sockerhaltiga betorna. Om skatten åtminstone beräknades efter den färdiga produkten, efter sockret, och på samma sätt som vid beskattning af bränvin, d. v. s. att skatten erlades i förhållande till konsumtionen och allt efter som sockret togs ut, så kunde det vara någon rättvisa i det. Men när skatten beräknas efter betornas vikt, utan afseende på sockerhalten, så är detta i högsta grad orimligt. —

Af den tabell, som medföljer utskottets utlåtande, ser det ut, som om det icke allenast skulle vara Skåne, som i fråga om hvitbetsodlingen är särskildt premieradt, utan äfven på Gotland finnes en sockerfabrik, som har sitt särskildt gynnade område. Man kan således tänka sig, att skåningarna komma att bli utsatta för en ganska skarp konkurrens från den ö, som nyligen höll så styft på sin biskop, men antagligen kommer att hålla ännu styfvare på sina särskilda förmåner i afseende på sockertillverkningen.

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.
(Forts.)

Som sagdt, det är ur beskattningens- och särskildt en *rättvisare* beskattnings-synpunkt, som jag ber att få yrka bifall till herr Fredholms hemställan i syfte att, om möjligt, från regeringen få ett förslag om sockerskattens upphäfvande, något, som tillverkarne sjelfve väl icke kunna hafva något emot. Derigenom lösas alla de svårigheter, som friherre von Schwerin framhållit i fråga om möjligheten att återfå skatten vid export af varan. Ty herrarne kunna väl icke inbilla sig annat, än att det förr eller senare skall bli öfverproduktion af socker; det är en sak, som jag tror ingen skall kunna vederlägga. Såsom förhållandet nu är med de låga spanmålsprisen, blir det allt större och större områden, som tagas i bruk för sockertillverkningen, och då sockerkonsumtionen är helt och hållet begränsad till landets egna invånare, så uppstår ovilkorligen fara för denna industri. Den enklaste lösningen på alla dessa frågor vore således att borttaga sockerskatten, hvilket dessutom skulle för producenterna medföra den förmånen, att konsumtionen komme att ökas. Ty all erfarenhet har visat, att allt efter som priset sjunker, så ökas konsumtionen; i England, der priset på socker är ungefär hälften så högt som i Sverige, är konsumtionen dubbelt så stor. För min del är jag lifligt öfvertygad, att, äfven om priset icke skulle sänkas med skattens hela belopp, 9,7 öre per kg, följdén i alla fall skulle bli, att konsumtionen stege högst betydligt och derigenom bidroge till att aflägsna faran för öfverproduktion.

Ur hvilken synpunkt jag än ser saken, kan jag således icke förstå annat, än att det vore klokt af Riksdagen att i tid taga bort sockerskatten och öfverflytta den på mera lämpliga föremål. Jag kan då icke finna annat, än att t. ex. tobak är en synnerligen lämplig artikel att lägga skatt på, och vidare vill jag särskildt framhålla, att skatten å tillverkning af bränvin bör kunna förhöjas, ty genom en skatteförhöjning å denna vara vunne man äfven det asyftade ändamålet att minska bränvinskonsumtionen. Den nuvarande skatten å bränvin är ju 50 öre per liter; men höjdes detta till 75 öre, skulle skatten, under förutsättning att konsumtionen härigenom icke minskades, inbringa staten en inkomst af 7,000,000 kronor. Skulle emellertid en minskning i konsumtionen uppstå, bör man ändock kunna beräkna minst 5,000,000 kronor i skatt på den varan, och de återstående 3,000,000 kunde utan ringaste risk erhållas genom att lägga skatt på tobak eller genom en blifvande ölskatt. Ja, det fins till och med en vara, hvars tillverkning jag tycker vara väl mycket fredad här i landet, och

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.

(Forts.)

det är punschen. Kammaren beslöt nyligen att taga bort spritserve-
ringen från varietéerna. Jag tror, att varietéernas speciella konsum-
tionsartikel är punsch, och denna varas tillverkning skulle väl kunna
tåla vid en extra beskattning, ty punschen är, så att säga, en extra
grilljannedryck, som icke behöfver något särskildt understöd för att
konsumeras. Den kunde mycket väl tåla vid en beskattning af 25
öre per flaska, och detta skulle nog, tänker jag, inbringa en million
kronor eller derutöfver.

Mig synes det således, som man utan synnerligen stora svårig-
heter skulle kunna öfverflytta skatten från socker på andra föremål.
Dessutom föreligger ett betydande öfverskott af statsverkets tillgångar,
och det kan väl icke vara kammarens mening att fortsätta med att
upptaga skatter i oändlighet, hvilka icke äro nödvändiga för stats-
verkets speciella ändamål. Följden af detta statsöfverskott blir ett stort
statslöseri, hvarmed vi i längden icke kunna stå ut. Med ett ord,
jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Fredholms förslag,
särskildt ur de sockerproducerandes synpunkt och äfven ur synpunk-
ten af en rättvisare beskattning.

Herr Palme: Den mycket intressanta utredning, som herr Fred-
holm i sin motion lemnat, har tilltalat mig ur två synpunkter, för det
första emedan sockerpriset derigenom kunde nedbringas och för det
andra emedan genom en sådan reform sockerindustrien skulle komma
under samma ekonomiska lagar som flertalet andra industrier.

Att sockerpriset kunde nedsättas, vore enligt min åsigt af syn-
nerligen stor nationalekonomisk vigt. Jag vill erinra, att sockret icke
längre anses vara en skadlig lyxartikel, utan ett helsosamt födoämne,
och att det är lyckligt, att socker allt mer börjar att i vårt fädernes-
land användas. Jag vill äfven erinra om en annan sak. Jag har här
några sifferuppgifter om utförseln af frukt och grönsaker. Det har
varit år, under hvilka vi exporterat 3 till 4 millioner kg. friska skogs-
bär. Derigenom att sockerpriset bringas ned, skulle dessa skogsbär
här hemma kunna omsättas till sylt och saft, och på detta sätt skulle
vi kunna få en mycket inkomstgifvande exportartikel. Äfven med
så höga införseltullar, som i Tyskland finnas för konfityrer, skulle
svenska skogsbärskonfityrer, ifall sockerpriset nedbragtes så som herr
Fredholm i sin motion stält i utsigt, kunna täfla på den tyska mark-
naden och naturligtvis ännu mera på den engelska och i de engelska
kolonierna, der det icke lär finnas någon tull på dessa varor.

Hvad som emellertid kanske är det viktigaste uti den af herr
Fredholm framburna motionen är den utredning, han gör angående
tillökningen af sockerproduktionen i vårt land. Redan under nästa
år torde vi efter de siffror, som meddelats i hans reservation, få ett
öfverskott på 10,000 tons socker utöfver hvad vi bruka konsumera.
Huru skall detta öfverskott användas? Nu säger visserligen herr
statsrådet och chefen för finansdepartementet, att frågan om att vid

export erhålla godtgörelse för tillverkningskatten för närvarande just icke har någon betydelse. »Ännu har nemligen», heter det i hans anförande till statsrådsprotokollet, »sockertillverkningen i Sverige icke nått den utveckling, att någon nämnvärd export af socker skulle kunna komma i fråga», och han menar, att ett sådant öfverskott aldrig skulle kunna blifva annat än tillfälligt, äfvensom att det skulle kunna vara ganska lätt att »undanskaffa» ett tillfälligt öfverskott af socker. Jag är icke i den delen lika sangvinisk som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, utan håller före och tror, att en hvar, som känner och tagit del af de senaste upplysningarne i frågan, måste erkänna, att vi inom kort skola komma att stå inför ett sådant öfverskott i sockerproduktionen, att vi måste exportera. Under sådana omständigheter tränger sig ovilkorligen fram frågan om restitution, och då äro vi säkerligen mycket snart inne — vi må aldrig så mycket dölja det för oss — på exportpremieringens sluttande plan.

Herr Lasse Jönsson yttrade under diskussionen om första punkten, att Riksdagen icke behöfde taga en öfverproduktion i betraktande i detta fall mera än den fäster sig vid om bryggarne tillverka för mycket öl, och herr vice talmannen uttalade såsom sin åsigt, att tillverkningen får rätta sig efter omsättningen. Allt detta är mycket godt och väl, då det gäller en fullkomligt fri industri, en industri, för hvilken ingenting annat än tillgång och efterfrågan spelar en rol, men sockerindustrien är ju i vårt land i en alldeles särskild undantagsställning genom sin beskattning och genom den höga sockertullen, och då är det fara vid en öfverproduktion. Ur denna synpunkt är det således, som jag auser det vara af synnerlig vigt, att den af herr Fredholm begärda utredningen blir gjord och det med största noggrannhet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till det af herr Fredholm under diskussionen framlagda förslaget.

Herr Lundell förklarade sig instämma med herr Palme.

Herr vice talmannen Östberg: De synpunkter, som herr Fredholm framhållit, i sin motion och som nu äfven i kammaren blifvit under diskussionen om denna punkt framhållna, äro utan tvifvel värda uppmärksamhet. Jag tror dock icke, att förhållandena för närvarande äro sådana, att de böra föranleda till någon Riksdagens skrifvelse och uttalande i frågan.

Det har talats om, att man skulle blifva tvungen att från Sverige exportera socker, och att man då måste fastställa rätt för tillverkare att få restitution af de tillverkningsavgifter, som de erlagt. Jag kan dock för min del icke tänka mig någon möjlighet, att Sverige skulle kunna under den närmaste tiden exportera socker. Då vi veta, att producenterna i vårt land äro sämre ställda än i andra länder, och att i utlandet äfven finnas exportpremier, så synes det otänkbart, att någon export från Sverige skulle kunna komma i fråga, och under

Ang. *hvitbetssockertillverkningsavgiften.*
(Forts.)

Ang. hvitbets-
sockertillverk-
ningsafgiften.

(Forts.)

sådana förhållanden är det naturligtvis icke skäl att söka utreda, huru stor restitution skulle ifrågakomma vid dylik export.

Jag tror, såsom jag förut yttrat, att i denna näring liksom i andra man får rätta tillverkningen efter den konsumtion, som är att påräkna, och jag kan icke förstå, att detta skulle vara omöjligt i afseende å sockerindustrien därför, att denna näring står uti en undantagsställning, i det den är belagd med en accis och skyddad med en tull. I detta fall är likheten med bränvinstillverkningen ganska stor; det förhåller sig med den på ungefär samma sätt. Liksom det icke finnes någonting, som hindrar, att tillverkningen af socker inom landet kan göras dubbelt så stor som nu, så finnes det ej heller något hinder för att fördubbla bränvinstillverkningen. Och liksom bränvinstillverkarne måste inskränka sin produktion, om det visat sig, att det tillverkat för mycket, och i stället under ett följande år tillverka så mycket mindre, så måste äfven sockertillverkarne lära sig att under liknande omständigheter gå till väga på samma sätt.

Den fråga, som herr Fredholm framlagt, synes mig egentligen vara en fråga om, huruvida staten kan undvara den inkomst, den erhåller genom den inhemska sockertillverkningen. Vore det så, att man har klart för sig, att staten kunde afvara denna inkomst, så tror jag icke, att man borde hysa betänkligheter mot att taga bort accisen och sänka tullen, så att skyddet blefve ungefär lika godt som nu, eller att det skulle möta några egentliga svårigheter att vidtaga denna åtgärd, men då jag håller före, att man för närvarande icke kan tänka på en sådan nedsättning af statens inkomster, så anser jag, att det icke heller ur den sist antydda synpunkten finnes skäl för Riksdagen att affåta en skrivelse i det syfte, herr Fredholm föreslagit.

På grund af hvad jag nu yttrat, anhåller jag, herr talman, om bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen, enligt de gjorda yrkandena, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall till herr Fredholms under öfverläggningen framställda förslag; och fann herr talmannen den förra propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i andra punkten af förevarande utlåtande n:o 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit det af herr Fredholm från Stockholm under öfverläggningen framställda förslag.

Ang. hvitbetssockertillverkningsafgiften.
(Forts.)

Omröstningen visade 118 ja mot 87 nej; och hade sålunda utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 8.

I ordningen förekom dernäst Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 22, i anledning af fyra motioner om skrivelser till Kongl. Maj:t angående ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

Till utskottet hade öfverlemnats:

1:o En motion (n:o 14) af herr *C. G. Bäckgren*, hvari föreslagits, att Riksdagen ville i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till reformering af undervisningen vid våra allmänna läroverk i följande rigtning:

»de döda språkens och filosofiska propedeutikens uteslutande från undervisningsämnen vid elementarläroverken;
mera praktisk undervisning i de moderna språken;
inskränkning i det historiska studiet;
bättre tillgodoseende af undervisningen i modersmålet och naturvetenskapen; samt

lärotidens begränsning till 6 årskurser, efter hvilken tid lärjungen bör få aflägga s. k. mogenhets- eller afgangsexamen, grundad på de kunskapsmått, han på den tiden hunnit förvärfva».

2:o En motion (n:o 203) af herrar *F. Berg* och *E. Hammarlund*, hvari föreslagits:

att Riksdagen måtte i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till en läroverksreform, i hufvudsak afseende följande:

»1) införande af en allmänt medborgerlig examen, beräknad att afläggas af dem, som vid 15—16 års ålder utgå i det praktiska lifvet, och äsyftande att vitsorda en öfver omfånget af folkskolans verksamhet utsträckt allmänbildning (bland annat innefattande färdighet i ett främmande lefvande språk) samt medförande kompetens för inträde på vissa praktiska lefnadsbanor (vid jernväg, post, telegraf och tull, i landtbruksskolor, handelsskolor, tekniska läroverk och härmed jemförliga fackskolor m. m.);

2) upprättande af för både gossar och flickor kostnadsfritt tillgängliga läroanstalter med uppgift att förbereda för nämnda allmänt medborgerliga examen, hvilka läroanstalter borde ordnas såsom öfverbyggnader på folkskolan och därför såsom inträdesvilkor fordra det bildningsmått, som en väl ordnad folkskola kan bibringa, samt förses med såväl manliga som qvinliga lärarekrafter, afönade af kommun och

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.
(Forts.)

stat enligt väsentligen samma grunder som de nu för folkskolan gäl-
lande;

3) beredande af härför nödiga statstillgångar genom indragning af samtliga ännu bibehållna pedagogier och en del ofullständiga allmänna läroverk, i främsta rummet de treklassiga».

3:o En motion (n:o 218) af herr *S. J. Boëthius*, hvari hemstälts, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville vidtaga erforderliga åtgärder för åvägabringandet af en läroverksreform i följande syfte:

1) att en allmänt medborgerlig examen införes, afsedd att afläggas af dem, som vid 15—16 års ålder utgå i det praktiska lifvet, hvilken examen skulle åsyfta att vitsorda en öfver omfånget af folkskolans verksamhet utsträckt allmän bildning samt medföra kompetens till vissa praktiska anställningar och inträde i vissa fackskolor;

2) att de allmänna läroverken i allmänhet så ombildas, att de förbereda till nämnda examen;

3) att vid vissa allmänna läroverk (t. ex. ett i hvarje stift) finnas en klassisk linie och en reallinie, afsedda att grundlägga de vetenskapliga insigter, hvilka vid universitetet eller högre tillämpningsskola vidare utbildas; samt

4) att vid ett och annat läroverk försöksvis upprättas en lärokurs, afsedd för dem, som, efter att hafva fullständigt eller i det närmaste fullständigt genomgått den allmänna medborgerliga bildningslinien, vilja utbilda sig till inträde vid universitetet eller i högre tillämpningsskola».

4:o En motion (n:o 232) af herrar *Ivar Månsson* och *M. Dahn*, hvari föreslagits:

»att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t måtte anhålla om en sådan reform af vår skolorganisation,

att vid samtliga de allmänna läroverk, hvilka anses böra bibehållas, den nuvarande första klassen indrages,

att inträdesåldern till den blifvande första klassen bestämmes till fyllda 10 år, och

att fordringarna för inträde deri förhållandevis ökas, dock så, att för intagning i densamma ej fordras insigt i något ämne, hvari folkskolan icke meddelar undervisning».

Med anledning häraf hemstälde nu utskottet:

1:o

»A) att Andra Kammaren må för sin del besluta, att Riksdagen i anledning af herrar *Bäckgrens*, *Bergs* och *Hammarlunds*, *Boëthii* samt *Månssons* och *Dahns* motioner i skrifvelse till Kongl. Maj:t uttalar sig för önskligheten af en läroverksreform i följande syfte:

a) att en medborgerlig examen, afsedd för dem, som vid ungefär 15—16 års ålder utgå i det praktiska lifvet, och medförande kompe-

tens till vissa yrken och statsanställningar samt till inträde i vissa fackskolor, införes;

b) att denna examen erhåller i hufvudsak det omfång, som i Kongl. Maj:ts proposition till 1887 års Riksdag angifves före afgangsexamen från den i nämnda proposition föreslagna praktiska linien, dock med det undantaget, att endast ett af de båda främmande språken blir obligatoriskt;

c) att de allmänna läroverken så ombildas, att de kunna förbereda till afläggande af denna examen;

d) att nuvarande första klassen vid de allmänna läroverken indragas, inträdesåldern i den blifvande första klassen bestämmes till fylda 10 år och fordringarna för inträde deri förhållandevis ökas, dock så, att för intagning i densamma ej fordras insigt i något ämne, hvori folkskolan icke meddelar undervisning;

e) att, under förutsättning af bifall till föregående punkt, samtliga högre och de femklassiga allmänna läroverk, som böra bibehållas, organiseras som femklassiga läroverk, hvilkas lärokurs afslutas med den i mom. a) och b) nämnda medborgerliga examen;

f) att de nuvarande klasserna VI,2—VII,2 indragas, men att vid högst 20 allmänna läroverk i stället upprättas en fyraårig gymnasialafdelning, fördelad på en klassisk och en real linie, utgående från de i föregående moment omnämnda läroverkens näst högsta klass och afsedd att grundlägga de vetenskapliga insigter, hvilka vid universitet eller högre tillämpningsskola vidare utbildas.

B) att herr Boëthii förslag, att vid ett eller annat läroverk försöksvis upprättas en lärokurs, afsedd för dem, som, efter att hafva fullständigt genomgått den allmänna medborgerliga bildningslinien, vilja utbilda sig till inträde vid universitet eller i högre tillämpningsskola, ej måtte vinna kammarens bifall.

2:o

»att Andra Kammaren för sin del besluter, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att, med anledning af herrar *Bergs* och *Hammarlunds* motion, Kongl. Maj:t täcktes låta utreda,

dels huruvida den högre medborgerliga bildningen bör meddelas uteslutande vid de allmänna läroverken, eller om detta kan och bör ske äfven vid skolor, utgörande öfverbyggnader på folkskolan och af den beskaffenhet, som i herrar *Bergs* och *Hammarlunds* motion föreslås;

dels och i sammanhang härmed, huruvida pedagogierna och en del ofullständiga allmänna läroverk, i främsta runnet de treklassiga, böra indragas och ersättas med de ofvan omtalade öfverbyggnaderna på folkskolan.»

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

(Forts.)

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

(Forts.)

3:o.

»att Andra Kammaren för sin del besluter, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla,

att, innan ändringar i läroverksstadgan med anledning af de under 1:o uttalade åsigtorna och den under 2:o begärda utredningen varda beslutade, tillfälle måtte lemnas Riksdagen att derom yttra sig.»

4:o.

a) att herr Bäckgrens yrkande om en mera praktisk undervisning i moderna språk och ett bättre tillgodoseende af undervisningen i modersmålet och naturvetenskapen vid de allmänna läroverken må genom de under 1) gjorda förslagen anses besvaradt;

b) att herr Bäckgrens yrkande om latinets uteslutning från de allmänna läroverken endast på det sätt bifalles, att det uteslutes från den afdelning af allmänna läroverken, som skall bereda till afläggande af den föreslagna medborgerliga examen;

c) att herr Bäckgrens yrkande om inskränkning i det historiska studiet vid de allmänna läroverken ej må vinna kammarens bifall; samt

d) att herr Bäckgrens yrkande på grekiskans och den filosofiska propedeutikens uteslutande från de allmänna läroverkens läroplan ej för närvarande må föranleda någon åtgärd.

Häremot hade särskilda reservationer afgifvits:

af herrar *Hammarlund*, *Berg* och *Persson* i Tällberg, hvilka hemstält:

1:o.

att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t måtte låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till ändringar i vårt offentliga undervisningsväsende i följande riktning:

(med afseende på småläroverken:)

a) att samtliga nu befintliga treklassiga allmänna läroverk och pedagogier indragas;

b) att som ersättning för dessa läroverk statsunderstöd lemnas åt af kommunerna upprättade treklassiga »mellanskolor» (högre folkskolor), anordnade i hufvudsaklig öfverensstämmelse med här ofvan angifna och af Andra Kammaren år 1893 godkända grunder;

(med afseende på läroverken:)

c) att nuvarande första klassen vid samtliga högre och femklassiga allmänna läroverk indrages, att inträdesåldern till den blifvande

första klassen bestämmes till fylda 10 år, och att fordringarna för inträde deri förhållandevis ökas, så att de komma att ungefärligen motsvara det kunskapsmått, som skall vara inhämtadt vid utträdet ur andra klassen af fast folkskola litt. A;

d) att samtliga de allmänna läroverk, som anses böra bibehållas, ombildas till femklassiga (motsvarande nuvarande klasserna II—VI:1);

e) att dessa femklassiga läroverks hufvudsyfte blir detsamma som mellanskolans eller att tillgodose de lärjungars bildningsbehof, hvilka vid 15—16 års ålder skola utgå i det praktiska lifvet;

f) att sålunda latinets uteslutes från nämnda läroverks undervisningsplan;

g) att i dessa läroverk beredes tillfälle till undervisning i två främmande lefvande språk, hvaraf dock blott ett blir obligatoriskt för lärjungen;

(med afseende på en allmänt medborgerlig examen:)

h) att i såväl mellanskolan som läroverket kursen avslutas med en allmänt medborgerlig examen, medförande kompetens till vissa yrken och statsanställningar samt till inträde i vissa fackskolor;

i) att denna allmänt medborgerliga examen bör vitsorda en öfver omfånget af folkskolans verksamhet utsträckt allmänbildning af ungefärligen den omfattning och beskaffenhet, som angifves i Kongl. Maj:ts proposition till 1893 års Riksdag angående införande af samundervisning vid vissa allmänna läroverk, dock att blott ett främmande språk blir obligatoriskt;

j) att vid såväl mellanskolan som läroverket nämnda allmänt medborgerliga examen må få afläggas äfven af den, som ej genomgått någondera af dessa läroanstalter, utan inhämtat de härför nödiga kunskaperna och färdigheterna på annan väg;

(med afseende på gymnasierna:)

k) att på ett mindre antal orter upprättas såsom öfverbyggnad på läroverkets fjerde klass fyrklassiga gymnasier (motsvarande nuvarande klasserna VI:1—VII:2), hvilka hafva till uppgift att på grundvalen af den kurs, som blifvit inhämtad i läroverkets fyra nedre klasser, förbereda till universitet och till högre fackskolor;

l) att gymnasierna blifva dels klassiska, dels reala;

m) att från deras undervisningsplan uteslutes grekiska språket och filosofiska propedeutiken.

2:o

a) att herr Bäckgrens yrkande om mera praktisk undervisning i de moderna språken samt bättre tillgodoseende af undervisningen i modersmålet och naturvetenskapen må genom hvad utskottet hemställt under punkten 1:o anses besvaradt;

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

(Forts.)

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

(Forts.)

b) att herr Bäckgrens yrkande om latinska språkets fullständiga uteslutande från undervisningsämnen ej må föranleda till någon kammarens åtgärd;

c) att herr Bäckgrens yrkande om inskränkning i det historiska studiet lemnas utan afseende; samt

d) att herr Boëthius' förslag, att vid ett eller annat läroverk försöksvis upprättas en lärokurs, afsedd för dem, som efter att hafva fullständigt genomgått den allmänna medborgerliga bildningslinien, vilja utbildas sig till inträde vid universitet eller i högre tillämpningsskola, icke för närvarande må föranleda till någon kammarens åtgärd;

af herr *A. Olsson* i Mårdäng, som förklarar sig i hufvudsak instämma i förestående reservation;

vid punkten 1:o A) b) (angående den medborgerliga examens omfång):

af herrar *S. J. Boëthius* och *R. E. L. Darin*, som ansett, att den medborgerliga examen, med hänsyn till lärokursens omfång och mål, bör obligatoriskt omfatta två främmande språk, och som därför yrkat, att detta moment bort hafva följande lydelse:

b) att denna examen erhåller i hufvudsak det omfång, som i Kongl. Maj:ts proposition till 1887 års Riksdag angifves för afgangsexamen från den i nämnda proposition föreslagna praktiska linien;

vid punkten 1:o A) d) (angående indragning af första klassen vid de allmänna läroverken):

af herrar *S. J. Boëthius*, *R. E. L. Darin*, *A. Ericson* och *C. J. Jakobson*, hvilka yrkat:

dels att nämnda moment bort hafva följande lydelse:

d) att — för så vidt en tillräcklig språklig bildning kan på lämplig tid vinnas genom den kurs, som skall förbereda till den i föregående moment omnämnda examen, äfven om i densamma undervisningen i främmande språk börjar ett år senare, än som nu är fallet vid de allmänna läroverken — nuvarande första klassen vid de allmänna läroverken indrages, inträdesåldern i den blifvande första klassen bestämmes till fylda 10 år och fordringarna för inträde deri förhållandevis ökas, dock så, att för intagning i densamma ej fordras insigt i något ämne, hvori folkskolan icke meddelar undervisning;

och *dels*, att på grund häraf motiveringen måtte i viss mån ändras;

vid punkten 1:o A) e) (angående antalet klasser i den afdelning af det allmänna läroverket, som bör förbereda till den medborgerliga examen):

af herrar *S. J. Boëthius*, *R. E. L. Darin*, *A. Ericson* och *C. J. Jakobson*, som yrkat, att nämnda moment bort hafva följande lydelse:

e) att samtliga högre och de femklassiga läroverk, som böra bibehållas, organiseras som femklassiga, i fall första klassen indrages,

och annars som sexklassiga läroverk, hvilkas lärokurser avslutas med den i mom. a) och b) beskrifna medborgerliga examen;

vid punkten 1:o A) f) (angående en vetenskapligt grundläggande afdelning af de allmänna läroverken):

af herr *S. J. Boëthius*, som yrkat:

dels att nämnda moment bort hafva följande lydelse:

f) att de nuvarande klasserna VI: 2—VII: 2 indragas, men att vid högst 20 högre allmänna läroverk i stället upprättas en gymnasialafdelning, fördelad på en klassisk och en real linie, utgående från någon af de i föregående moment omnämnda läroverkens klasser nedom den högsta och afsedd att grundlägga de vetenskapliga insigter, hvilka vid universitet eller högre tillämpningsskola vidare utbildas, börande, innan åtgärder för en dylik reform vidtagas, en utredning ega rum af huru många årsklasser gymnasialafdelningen behöfver omfatta för att kunna på ett tillfredsställande sätt åstadkomma en grundläggande vetenskaplig skolbildning;

dels ock att motiveringen måtte i sådant syfte i viss del ändras.

Efter föredragning till en början af *punkten 1 mom. A* begärdes ordet af

Herr Hammarlund, som yttrade: Jag ber att till en början få hemställa, att diskussionen må få omfatta utom det nu föredragna momentet äfven mom. B) samt punkterna 2 och 3. I fall detta yrkande bifalles, skall jag be att sedermera ytterligare få ordet.

Denna hemställan bifölls; och lemnades derefter ordet å nyo till

Herr Hammarlund, som nu anförde: Herr talman! Såsom synes af föreliggande utlåtande, har inom utskottet rådt fullständig enighet i ett afseende, nemligen derutinnan att en reform i vårt offentliga undervisningsväsen är behöflig. Deremot har tyvärr, trots många och långa förhandlingar, hvilka pågått allt sedan början af mars månad, enighet icke kunnat vinnas i fråga om hvad man skulle tillstyrka Andra Kammaren att besluta.

Utskottet har varit deladt i två grupper, hvardera omfattande fyra medlemmar. Den ena gruppen har visserligen velat i åtskilliga punkter medgifva bestämda uttalanden, men i andra punkter har denna grupp lika bestämdt hållit på, att man endast skulle begära en ytterligare utredning. Den andra gruppen, till hvilken jag hör, har ansett, att det nu kunde vara slut med dessa allmänna utredningar, och att tiden kunde vara inne för kammaren att en gång säga bestämdt ifrån, i hvilken riktning den önskar, att en reform af våra allmänna läroverk skall gå. Den nionde medlemmen af utskottet har i vissa punkter slutit sig till den ena och i vissa punkter till den andra

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

(Forts.)

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

(Forts.)

gruppen med det resultat, att han blifvit den ende, som fått alla sina meningar igenom inom utskottet, och att alla vi andra måst reservera oss mot utskottets betänkande i olika punkter.

Hvad nu angår den af mig samt herrar Berg och Persson gemensamt afgifna reservationen, så har den tillkommit särskildt med anledning deraf, att vårt yrkande angående den ordning, i hvilken utlåandets särskilda delar borde affattas, icke gillats af utskottets majoritet. Majoriteten ville börja med en i luften sväfvande examen och derefter tala om de läroverk, som skulle förbereda till denna examen. Vi deremot ansågo, att det skulle blifva enklare och för kammaren lättfattligare att utgå ifrån det faktiskt gifna, ifrån de nu befintliga läroverken, och tala om, huru man ville hafva dem organiserade, och derefter komma till slutmålet: examen.

I afseende på den nu föredragna punkt 1:o skall jag be att få yrka bifall till den af mig och herrar Berg och Persson gemensamt afgifna reservationen, punkt 1:o, hvilken förekommer på sid. 116 till och med öfverst på sid. 118. Och jag skall tillåta mig att i allra största korthet motivera våra punkter — särskildt i syfte att visa, att hvad vi yrkat icke är några nya påfund af oss, utan endast ett tillstyrkande af kammarens flere gånger förut fattade beslut.

I mom. a) yrka vi, att samtliga nu befintliga treklassiga allmänna läroverk och pedagogier indragas. En blick på tabellen på sid. 55 torde vara alldeles tillräcklig för att motivera detta yrkande. Man finner af denna tabell, att de 21 småläroverken år 1893 hade 965 lärjungar, undervisade af 73 ämneslärare (rektorer, kolleger och extralärare) för en kostnad för staten af 218,245 kronor. Om härtill läggas kommunernas kostnader för extralärare, så kommer man upp till en totalsumma af 244,295 kronor, hvilket gör i medeltal för hvarje lärjunge icke mindre än 253 kronor; och vid vissa läroverk har denna medelkostnad sprungit upp ända till 472 kronor, ja, ända till 635 kronor per lärjunge. I folkskolan i de motsvarande städerna undervisades 7,007 lärjungar för en total kostnad af 200,050 kr., hvilket gör i medeltal 28 kronor 55 öre för hvarje lärjunge. Medeltalet lärjungar utgjorde för hvarje lärare i småläroverken endast 13,2, men i folkskolorna 45,2.

Om här nu vore fråga om en verkligt högre bildning, då kunde det vara mindre att säga om dessa dyra läroverk. Men de läroverk, hvarom här är fråga, gå alldeles parallelt med folkskolan. Om man slår upp tabellen på sid. 108, så träffar man der en schematisk framställning öfver hvad som genomgås i läroverken och i motsvarande klasser 2—4 i folkskolan, och man finner, att det är i det stora hela ungefär samma kurser med undantag af det lilla mått af tyska, som läses i läroverken; och att detta lilla mått af tyska skulle motivera en statens årliga utgift af 218,245 kronor, kan jag i ingen mån erkänna.

Denna kammare har också flerfaldiga gånger uttalat sig för en

indragning af småläroverken och gjorde det senast 1893. Då fann kammaren rimligt, att man i alla fall lemnade dessa småstäder någon ersättning, och därför beslöt kammaren att medgifva statsunderstöd åt af kommunerna upprättade treklassiga »mellanskolor» eller högre folkskolor, anordnade i hufvudsaklig öfverensstämmelse med vissa af statsutskottet då angifna grunder. Vi hafva fullkomligt anslutit oss till dessa grunder och sålunda hemställt, att »som ersättning för dessa läroverk statsunderstöd lemnas åt af kommunerna upprättade treklassiga »mellanskolor» — nemligen åt de kommuner, som det vilja; ty det skulle icke vara något tvång, utan frivilligt.

De grunder, efter hvilka dessa skolor skulle upprättas, äro följande:

dessa skolors syfte bör vara att tillgodose de lärjungars bildningsbehof, hvilka vid 15—16 års ålder skola utgå i det praktiska lifvet;

de böra vara tillgängliga för såväl gossar som flickor samt förses med såväl manliga som qvinliga lärarekrafter;

för inträde i första årsklassen bör fordras att vid anställd pröfning visa sig ega det kunskapsmått, som en väl ordnad folkskola (enligt normalplanen litt. A) kan bibringa. (Såsom synes af tabellen på sid. 108, är slutmålet i en mängd ämnen alldeles detsamma i åtskilliga andra littera som i litt. A);

vederbörande kommunalmyndighet bör ega att bestämma, i hvilket eller hvilka främmande språk, undervisning bör meddelas, dock att blott ett sådant blifver för lärjungen obligatoriskt;

undervisningen bör vara afgiftsfri, dock att för lärjungar från annat skolområde än det, som upprättat skolan, mindre afgift må kunna få uppbäras; och

kostnaderna för dylik skola böra bestridas dels af staten, dels af kommunen, detta enligt väsentligen samma grunder, som nu gälla för folkskolan och som af 1882 års läroverkskomité föreslogos beträffande de då ifrågasatta »kommunalskolorna».

Dessa grunder äro, såsom sagdt, alldeles desamma som de af 1893 års statsutskott förordade och af Andra Kammaren godkända.

I punkten c, sid. 116, komma vi till de nuvarande läroverken, och i denna punkt hafva vi tillstyrkt, att nuvarande första klassen vid samtliga högre och femklassiga allmänna läroverk måtte indragas, att inträdesåldern till den blifvande första klassen bestämmas till fyllda 10 år, och att fordringarna för inträde deri förhållandevis ökas, så att de komma att ungefärligen motsvara det kunskapsmått, som skall vara inhemtadt vid utträdet ur andra klassen af fast folkskola litt. A.

Detta är rent bifall till herrar Ivar Månssons och Dahns motion med den lilla ändring, som betingats af 1894 års Riksdags skrifvelse med anledning af herr Zetterstrands motion.

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

(Forts.)

Efter utfärdandet af den nu gällande läroverksstadgan af år 1878 har denna kammare icke mindre än fyra gånger, nemligen åren 1880, 1881, 1890 och 1892, uttalat sig för en indragning af den första klassen, och jag behöfver således icke motivera detta vårt förslag.

Punkterna d) till g) handla om läroverken, sådana som vi tänkt oss att de skulle blifva. Vi, likasom öfrige utskottsledamöter, anse, att en bestämd skilnad bör göras mellan läroverken och gymnasierna. De förra böra hafva till uppgift att förbereda till det praktiska lifvet, hvaremot de senare böra förbereda för universitet och högre fackskolor.

Vi yrka, att samtliga de allmänna läroverk, som anses böra bibehållas, måtte ombildas till femklassiga (motsvarande nuvarande klasserna II—VI: 1) hvarigenom man skulle erhålla ett starkt och godt läroverk, lämpligt för dem, som skola utträda i lifvet vid 15—16 års ålder. Det har ofta varit ifrågasatt att få till stånd en verklig afslutning vid nuvarande femte klass, men det hafva vi ansett för tidigt och därför framflyttat den ytterligare ett år.

Vi hemställa vidare, att dessa femklassiga läroverks hufvudsyfte måtte blifva detsamma som mellanskolans eller att tillgodose de lärjungars bildningsbehof, hvilka vid 15—16 års ålder skola utgå i det praktiska lifvet; och då dessa läroverk skola hafva till uppgift att dana för det praktiska lifvet, så faller det af sig sjelft, att latinet uteslutes från nämnda läroverks undervisningsplan.

Genom ett bifall till dessa punkter skulle Andra Kammaren endast vidhålla hvad den förut många gånger uttalat, nemligen att latinet bör framflyttas till nuvarande sjette klass.

I afseende på språkundervisningen yrka vi, att i dessa läroverk måtte beredas tillfälle till undervisning i två främmande levande språk, hvaraf dock blott ett blir obligatoriskt för lärjungen.

I detta fall skilja vi oss från öfrige reservanter inom utskottet, hvilka anse, att två språk borde vara obligatoriska. Till stöd för vårt yrkande i förevarande hänseende ber jag endast att få hänvisa till Andra Kammarens beslut åren 1880 och 1881.

Sedan vi sålunda yttrat oss om de olika slagen af skolor, komma vi till den allmänt medborgerliga examen, med hvilken kursen i såväl mellanskolan som läroverket skulle afslutas.

Vi yrka, att i såväl mellanskolan som läroverket kursen måtte afslutas med en allmänt medborgerlig examen, medförande kompetens till vissa yrken och statsanställningar samt till inträde i vissa fackskolor.

Vi yrka vidare, att denna allmänt medborgerliga examen bör vitsorda en öfver omfånget af folkskolans verksamhet utsträckt allmänbildning af ungefärligen den omfattning och beskaffenhet, som angifves i Kongl. Maj:ts proposition till 1893 års Riksdag angående införande af samundervisning vid vissa allmänna läroverk, dock att blott ett främmande språk blir obligatoriskt.

Här torde observeras en skillnad mellan vårt och utskottets förslag. Utskottet hänvisar nemligen till 1887 års kongl. proposition angående en praktisk linie, under det vi yrka, att till grund för denna medborgerliga examen skall läggas den modifikation i nämnda förslag, som gjordes först af 1888 års flickskolekomité och sedermera af Kongl. Maj:t i det för 1893 års Riksdag framlagda samskoleförslaget.

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

(Forts.)

Skillnaden mellan utskottets och reservanternas förslag i detta hänseende synes af tabellen på sidan 106, hvarest de olika förslagen finnas uppställda midt emot hvarandra. Då det här gäller en *allmänt* medborgerlig bildning och icke någon specialbildning för handel och industri, synes oss det senare, det af flickskolekomitéu och Kongl. Maj:t modifierade förslaget, hafva afgjort företräde, och till stöd för denna mening skall jag be att få hänvisa till hvad statsutskottet vid 1893 års riksdag i ämnet anförde.

Då ifrågavarande medborgerliga examen icke bör vara ett monopol hvarken för mellanskolan eller läroverket, yrka vi vidare, att vid såväl mellanskolan som läroverket nämnda allmänt medborgerliga examen måtte få afläggas äfven af den, som ej genomgått någondera af dessa läroanstalter, utan inhemtat de härför nödiga kunskaperna och färdigheterna på annan väg. Detta är en punkt, som alldeles saknas i utskottets förslag, men som vi ansett ej oviktig.

Derefter komma vi till frågan om gymnasierna, hvarom punkterna k, l och m handla. Vi anse, att gymnasier böra upprättas på ett mindre antal orter, än nu är fallet. För närvarande finnas 36 gymnasialafdelningar vid läroverken eller, om man icke medräknar Ystad, 35. Huru många, som böra indragas, derom hafva vi icke vågat yttra oss, utan inskränka vi vårt förslag till, att de böra finnas på ett *mindre* antal orter, än nu är händelsen.

Dessa gymnasier skulle blifva fyrklassiga och hafva till uppgift att på grundvalen af den kurs, som blifvit inhemtat i läroverkets fyra nedre klasser, förbereda till universitet och till högre fackskolor. De skulle således icke byggas ofvanpå läroverkens blifvande fem klasser, utan de, som skulle gå till universiteten och få en högre bildning, skulle ett år före kursens afslutande vid läroverket börja den rent vetenskapliga utbildningen, såsom synes af den grafiska framställningen på sidan 114. Gymnasierna skulle likasom nu blifva dels klassiska, dels reala.

I motsats mot utskottet hafva vi på det sätt tillstyrkt herr Bäckgrens motion, att grekiska språket och filosofiska propedeutiken måtte uteslutas från gymnasiernas undervisningsplan.

Grekiskan är ett rent filologiskt och kulturhistoriskt specialämne, hvilket lämpligast bör hänvisas till universiteten. Och i fråga om den filosofiska propedeutiken kan det vara nog att erinra derom, att i läroverkspropositionen till 1887 års Riksdag Kongl. Maj:t föreslagit, att detta ämne skulle utgå från undervisningsplanen.

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.
(Forts.)

Jag har härmed genomgått vårt lilla alfabet a)—m). Det har en liten inledning, som förekommer på sid. 116 och som lyder så:

»att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t måtte låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till ändringar i vårt offentliga undervisningsväsende i följande riktning.»

Äfven denna ingress skiljer sig från utskottets. Utskottet vill i afseende å vissa punkter, att kammaren skall uttala en *önskan*, i afseende å vissa andra, att kammaren skall begära en *utredning*, och i fråga om bådadera dessa saker, att *tillfälle* måtte sedan lemnas Riksdagen att derom yttra sig. Vi önska deremot, att förslag måtte framläggas i viss bestämd riktning.

Jag förstär mer än väl, att, liksom det finnes åtskillige inom denna kammare, som anse, att vi i vårt förslag gått för långt, det nog äfven finnes här åtskillige — kanske ej så få —, som mena, att det icke är mycket bevändt med denna reform, att den icke är tillräcklig. Jag ber dervidlag att få säga, att detta förslag är ett rent medlingsförslag, som vi trott vara lämpligt för den närmast kommande tiden. Det är, det må vi gerna bekänna, ej ett idealförslag. Men all utveckling sker gradvis, och man torde näppeligen kunna nu på en gång komma från det nuvarande till en framtida skolorganisation, som kan anses vara ett ideal för skolreformvännerna.

Vi hafva derjemte i vårt förslag strängt hållit oss till hvad Andra Kammaren förut upprepade gånger beslutit, helst vi funnit, att dessa Andra Kammarrens beslut varit praktiska och väl afvägda. Det enda egentligen nya, som förekommer i vårt förslag, är det om grekiskan och den filosofiska propedeutiken. Och om kammaren skulle stryka denna punkt, skall icke det särskildt bedröfva oss reservanter. Men vi tro, att tiden kan vara inne, att kammaren nu upptager äfven dessa saker på sitt reformprogram. Det kan ju förtjena erinras derom, att för en mansålder sedan fans på läroverkens undervisningsplan upptaget hebreiska språket. Det har sedermera gått bort, och helt visst skall det nu icke falla någon in att yrka, att hebreiskan skall återinföras på de allmänna läroverkens schema. Jag tror, grekiskan kommer att vandra samma väg.

Om kammaren någon gång skall vinna gehör för sina åsikter, är det af vigt, att kammaren icke vacklar, utan bestämdt vidhåller sina gång på gång uttalade åsikter. Jag hoppas, att kammaren skall blifva sina traditioner trogen. Och det är i denna förhoppning, som jag ber att få yrka bifall till hvad vi reservanter hemställt under punkten 1:o.

Herr Boëthius: Herr talman, mine herrar! Den redogörelse, som utskottets ordförande gaf af förhandlingarna i utskottet, var fullt riktig. Och dermed är förklaringen gifven till en företeelse, som kanske på många håll i kammaren har uppväckt förvåning nemligen att

det är så många reservanter. Gången af förhandlingarna var den, att vi beslöto angående de särskilda punkterna; och då var det vissa personer, som i vissa punkter slöto sig till ett håll, och andra till ett annat. På det viset blef det naturligtvis många reservationer. I det längsta hoppades vi, särskildt jag, att man emellertid skulle kunna förena sig om ett enhetligt utlåtande, till hvilkets olika delar då någon af dem, som i hvarje särskildt fall bestämt beslutet, skulle få diktera motiveringen och de öfriga reservera sig. Detta gick emellertid om intet derigenom, att, sedan besluten voro fattade och då man skulle komma öfverens om dispositionen af betänkandet, det uppstod en principiell olikhet. Herrar Hammarlund och Berg yrkade nemligen, att utskottets utlåtande skulle börja med frågan om småläroverkens indragning. Vi åter ansågo, att det borde börja med frågan om den medborgerliga examen. Detta har nu herr Hammarlund karakteriserat så, att derigenom punkten 1:o skulle komma att sväfva i luften. Vår uppfattning är alldeles motsatt. Jag ber att få påpeka, att här förelågo för utskottet till behandling två motioner, som gingo ut på en reform af de allmänna läroverken, och blott en om småläroverkens indragning, och af de förra var en den först inkomna. Då syntes det utskottet, att frågan om de allmänna läroverken också borde tagas först. Men rigtningen af denna reform — ja, den berodde just på målet för de allmänna läroverken. Och därför skulle man börja med denna examen. Herrar Bergs och Hammarlunds motion innefattade dels indragning af ett visst antal obetydliga allmänna läroverk, dels upprättande af en ny skolform. Då syntes det oss, att det var mycket olämpligt att sätta en sådan detaljfråga som denna om indragning af några obetydliga läroverk framför den stora hufvudfrågan: en reform, en allmän reform af de allmänna läroverken.

Men dertill kommer en annan omständighet, som gjorde det för oss omöjligt att gå den vägen. Och härmed kommer jag in på den principiella olikheten. Herrar Berg och Hammarlund hade föreslagit småläroverkens indragning under förutsättning, att deras mellanskolor komme till stånd. Utskottets majoritet ansåg, att denna fråga, om upprättande af deras mellanskolor, var en fråga, som, om en allmän reform af läroverken egde rum, behöfde närmare utredas. Men behöfde grunden till småläroverkens indragande utredas, så kunde icke utskottet börja med att tillstyrka en åtgärd, för hvilken grunden saknades. *Då* skulle vårt betänkande ha kommit att sväfva i luften, i fall vi börjat med att säga, huru det skulle blifva med småläroverkens indragning, och sedan kommit och talat om förutsättningen för en dylik åtgärd. Det är ju alldeles klart. Således måste vi gå den väg vi gjorde. Och jag ber härvid att få fästa uppmärksamheten på, att vi i majoriteten aldrig gjort oss till riddare för den åsigten, att dessa småläroverk med sin dryga kostnad och sitt ringa utbyte skola bibehållas oförändrade. Vi hafva endast sagt: deras öde skall afgöras i sammanhang med frågan om hvad som skall sättas i stället.

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

(Forts.)

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

(Forts.)

Derigenom hafva vi särskildt velat skydda småstädernas rätt, så att dessa småstäder skulle få ett ord med i laget, vid det slutliga afgörandet kunna få uttrycka en önskan, antingen de ville i stället för sina småläroverk få mellanskolor, sådana som herrar Hammarlund och Berg föreslagit, eller de till äfventyrs kunde vilja få dessa småläroverk ombildade i samma stil, som nu är föreslagen angående de allmänna läroverken, och då bidra dertill. Det skulle vara någonting i ungefär den rigtning, som Kongl. Maj:ts förslag år 1893.

Således både af formella skäl, nemligen att grunden för beslutet var oafgjord, och framför allt af det reella skäl, att vi vilja hålla talan öppen för de platser, som hafva sådana småläroverk, att de kunna få uttala önsknningar, i hvilken rigtning de vilja hafva reform — af dessa skäl hafva vi — icke afstyrkt småläroverkens indragande, utan hållit före, att den frågan skall göras till föremål för en utredning.

Då nu reservanterna icke ville gå in på den disposition, som vi föreslogo, nemligen beträffande hvilken fråga, som skulle sättas först, hafva de ansett sig förhindrade att alls kunna åstadkomma någonting, som motsvarade vårt betänkande, och därför skrifvit ett betänkande, i hvilket första punkten icke alls motsvarar vår första punkt. Ja, detta är ett mycket ledsamt förhållande. Jag bad dem i utskottet, bad dem upprepade gånger, att så icke skulle ske; ty det skulle försvåra ärendets behandling i kammaren. Och jag yrkade på, att de skulle försöka att få punkterna att svara mot hvarandra. Det skedde nu icke. Förmodligen funno de icke möjligt att åstadkomma något sådant. Och det är deras sak. Men detta är nu anledningen till, att det föreligger två betänkanden, i hvilka punkterna ej svara mot hvarandra; och detta har nu föranlett det ledsamma förhållandet, att herr Hammarlunds yrkande ej står i fullt sammanhang med, icke täcker den fråga eller de yrkanden, som nu äro föredragna.

Om herrarne gifva akt på utskottets inledning, finnen I, att i punkten 1:o behandlas frågan om en reform af de allmänna läroverken. I punkten 2:o behandlas frågan om den nya art af läroverk, som herrar Hammarlund och Berg föreslagit, samt i sammanhang dermed frågan om indragning af vissa nuvarande allmänna läroverk, hvilket är någonting helt annat än att reformera läroverken. Hvad som nu föreligger till afgörande, det är således frågan: skola de allmänna läroverken reformeras eller icke? Men genom herr Hammarlunds förslag sattes mot detta dels reservanternas uppfattning om, huru denna reform skall ske, dels också någonting, som icke innefattas i punkten 1:o, nemligen frågan om deras nya läroverk och en afknappning eller reduktion af de allmänna läroverken. Redan på grund af denna formella oegentlighet skulle jag kunna be att få hemställa, att kammaren icke måtte bifalla herr Hammarlunds yrkande. Derigenom sker enligt min mening honom ändock ingen orätt; ty i de allra flesta och väsentligaste punkterna öfverensstämma reservanternas uppfattning af de allmänna läroverkens reformering med utskottets.

När sedermera punkt 2:o föredrages, ja, då föreställer jag mig, att, äfven om kammaren nu tar utskottets förslag, herrar Berg och Hammarlund få tillfälle att göra ett yrkande mot vår punkt 2:o, och i så fall få de fram sin önskan om en ny läroverksreform och den dermed i sammanhang stående frågan om indragningen. Likaledes, när vi komma till punkt 3:o, kunna de framställa sin åsigt och det, hvaruti den skiljer sig från den af oss i punkt 3:o uttalade.

Jag skall nu något inlåta mig på skiljaktigheterna.

Reservanterna äro ense med utskottets majoritet derom, att denna examen skall inrättas, men skilja sig deruti, att, då enligt vår uppfattning denna examen skulle afläggas vid de allmänna läroverken, den enligt deras uppfattning äfven finge afläggas vid deras mellanskolor. Den senare frågan lemna vi öppen, därför att vi vilja hafva en utredning om mellanskolorna.

Skulle emellertid reservanterna segra, när vår punkt 2:o föredrages, finnes intet hinder att få denna sak ändrad i enlighet dermed.

Reservanterna önska, att denna examen skall få afläggas äfven af dem, som icke genomgått dessa offentliga skolor. Ja, derom hafva vi icke alls yttrat oss, men ej heller alls opponerat oss deremot. Så, vill kammaren stadga det, så mycket gerna, ty det ingår, som jag tror, i sjelfva verket i utskottets mening.

Den med afseende på den praktiska bildningen, och det mål, hvar till den skall leda, väsentligaste olikheten mellan oss och reservanterna rör frågan om denna examens omfång. I sammanhang dermed hafva vi hänvisat till 1887 års kongl. proposition och de till 1893 års kongl. proposition.

Men då ber jag att få fästa herrarnes uppmärksamhet derpå, att 1893 års proposition afsåg icke sådana skolor som dessa, hvilka skola sluta med nuvarande nedre 6:te klassen, utan afsåg 3-klassiga läroverk, som genom en särskild anordning med undervisningen skulle kuuna föra fram till 5:te klassens kurs. Är det nu rimligt att hafva en examen, som är afsedd för sådana lägre kurser, för de nu ifrågasatta högre skolorna? Jag skall be att få lägga herrarne en sak på hjertat: viljen I verkligen få denna praktiska kurs och denna examen att ersätta den nuvarande studentexamen, der den nu fordras, men icke är nödig, då är det nödvändigt, att denna examen göres så pass grundlig, att den motsvarar en verkligt högre medborgerlig bildnings fordringar.

Man må icke tro, att, om man sätter denna examen alltför lågt, det skall gå att få kompetens för dem, som aflagt den, till den mängd af verk och inrättningar, till hvilka vi tänkt oss att den skall gifva kompetens.

Denna examen kan mycket väl ha de fordringar, som 1887 års proposition uppställde, i fall kursen blir 5- å 6-årig. Man får nemligen komma i häg, att man tar bort från dessa klasser latinet och lättar matematikundervisningen, så att den icke blir så strängt veten-

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

(Forts.)

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

(Forts.)

skaplig, och då finnes det under dessa år plats för ganska ordentliga studier i andra ämnen. Det lärer kammaren vara allmänt ense om, att våra pojkar böra lära sig *arbeta ordentligt*, ty att arbeta ordentligt är någonting annat än öfveransträngning. Nu uppstår öfveransträngning, därför att jemte en mängd saker, som böra ingå i en högre medborgerlig bildning, lägges på ungdomen för mycket latin- och matematikläsning. Men tar man bort och lättar detta, blir förhållandet ett helt annat. Icke duger det att uppfostra ungdomen så, att den vänjer sig vid lätja.

I sammanhang härmed skall jag be att få beröra frågan om de två språken. Härvidlag tror jag, att, om man vill vara uppriktig, man måste erkänna, att i den högre medborgerliga examen bör ingå kännedom om två lefvande språk. Och tillräcklig tid för inhemtande af denna kännedom blir det, om denna kurs anordnas så, som utskottet föreslagit. Säkert är också, att till den mängd af verk och inrättningar, till inträde i hvilka denna examen skulle utgöra förutsättning, komma ovillkorligen två språk att fordras. Derfor tror jag för min del, att det i sjelfva verket icke vore så farligt, äfven om man satte blott *ett* språk såsom *obligatoriskt*, allenast undervisning meddelas i två; ty förhållandenas magt är sådan, att alla pojkar, som duga någonting till, ändå komma att lära sig äfven det andra språket. Skulle någon lättnad behövas, kan man ordna saken så, att endast ett språk studeras allsidigt, under det att man i det andra inskränker sig till att förvärfva förmåga att läsa lättare text, hvarigenom likväl litteraturen för den, som studerat det språket, blir tillgänglig.

Herr Hammarlund framhöll såsom ett hufvudskäl, hvarför man skulle antaga reservanternas och icke utskottets förslag, att reservanternas yrkande är detsamma, som Andra Kammarens upprepade gånger fattade beslut. Jag ber då att få hänvisa till den omständigheten, att, när Andra Kammaren fattade dessa beslut, det var under helt andra förutsättningar än nu. Då förelåg nemligen icke förslag att ombilda de allmänna läroverken i praktisk rigtning.

När kammaren 1893 uttalade sig för en öfverbyggnad å folkskolan af detta slag, ja, då bjöds icke något annat medel att sörja för den högre medborgerliga bildningen än detta, och därför var det naturligt, att man då tog det.

Men nu, när en större fråga uppkommit, fordrar då icke en klok omtänksamhet, att man tar i noga öfvervägande, huruvida skäl äfven under sådana förhållanden förefinnas för att stå fast vid ett sådant beslut? Detta är ingen inkonsequens, utan handladt så som hvarje klok menniska går till väga.

I afseende på 1:a klassen, är utskottet alldeles öfverens med reservanternas, herrar Berg och Hammarlund. Men jag och några andra hafva här reserverat oss, därför att vi ansett, att äfven denna fråga inträdt i ett nytt läge, enär fråga nu är om att reducera de allmänna läroverkens kurs till en 5- å 6-årig från en 9-årig; och man bör då

tänka efter, hvilken språklig bildning, som kan ernås på denna tid utan öfveranstängning.

Om Andra Kammaren skulle gå med på vår åsigt, har den dermed icke uppgifvit sin principiella ståndpunkt, utan blott under andra förhållanden tagit saken i öfvervägande.

Herr Hammarlund förklarade med afseende på gymnasierne, att utskottet har föreslagit, att det blott skulle bli högst 20, men att han och hans medreservanter icke våga gå så långt, hvarför de ha stannat vid ett mindre antal. Den frågan har en något egendomlig historia.

I min motion hade jag föreslagit, att det skulle vara minst ett gymnasium, för att tala i korthet, i hvarje stift.

I utskottet yrkade emellertid herr Hammarlund, att siffran skulle fixeras till högst 20. Jag ansåg detta vara ganska betänkligt, därför att denna frågas afgörande kräfver en vidlyftig utredning.

Men då jag tänkte, att resultatet blir väl i alla fall omkring 20, och tyckte det vara bra, om man åtminstone i någon punkt kunde komma till enighet, gick jag med på detta.

Nu visar det sig af reservationen, att herr Hammarlund öfvergifvit sin ståndpunkt, 20, och i stället vill lemna antalet obestämdt. Med anledning deraf får jag säga, att håller icke han på detta antal, så håller icke heller jag på det, utan är, om Andra Kammaren vill lemna siffran obestämd, gerna med derom, ty detta var faktiskt min åsigt ifrån början.

Hvad beträffar grekiskan och den filosofiska propedeutiken, ber jag kammaren att icke inlåta sig på det förslag, som här afgifvits. Hvad skall det tjena till att ytterligare försvåra läroverksreformen med dylika detaljfrågor, som alldeles tydligt fordra en fackmessig utredning och stå i nära sammanhang med de lärda skolornas hela organisation, som här är mycket ofullständigt framställd?

Hvad åter jemförelsen mellan grekiskan och hebreiskan angår, håller den verkligen icke streck. Hebreiskan hade endast betydelse för prestbildningen, och den undervisning, som deri meddelas, var sådan, att den mycket gerna kunde tagas bort utan skada.

Men att lära känna den grekiska litteraturen, är någonting, som icke blott prester ha nytta af, utan alla de, som egna sig åt historiska studier, för att nu icke tala om dem, som studera klassisk filologi.

Hvad den filosofiska propedeutiken angår, är det sant, att förslag om dess borttagande från läsplanen framstälts, men det har tagits tillbaka på grund af det motstånd, förslaget rönt ifrån universiteten.

Ty universitetsmännen ansågo det orimligt, om en person skulle komma och drifva vetenskapliga studier, som icke visste hvad som menas med ett vetenskapligt bevis, en vetenskaplig indelning eller en definition; och det var icke blott humanisterna, utan äfven naturvetenskapsmännen vid universiteten, som voro missnöjda med detta förslag.

Det har sagts, att kammaren bör stå fast vid sina beslut. Ja, nu ha först och främst, som jag visat, dessa beslut fattats under helt

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

(Forts.)

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

(Forts.)

andra förhållanden, och vidare är att komma i håg, att det icke är Andra Kammaren ensam, som afgör frågan om vårt undervisningsväsende. Andra Kammaren sitter verkligen icke *ensam* inne med *all* den fackkunskap angående den saken, som fordras; det tror jag, man kan säga utan att begå någon orättvisa.

Nu har det visat sig, att dessa beslut oupphörligt försvåra och försena reformen. Vore det icke skäl uti att i vissa punkter — jag säger icke afstå från kammarens förra beslut — utan lemna saken öppen för vidare utredning. Endast på den vägen kan man föra läroverksfrågan fram.

Men det är också en annan sak, som ligger i frågan, huruvida man skall antaga utskottets eller reservanternas förslag, och det är frågan om våra folkskolors öde, om de skola få en sund och själfständig utveckling eller icke.

Beträffande utskottets förslag vill jag säga, att, ehuru jag i vissa detaljpunkter har en från detsamma afvikande mening, jag likväl är öfvertygad, att, om detsamma bifalles, Andra Kammaren derigenom för läroverksreformen betydligt framåt. Jag skall därför, om mina reservationer icke vinna något gehör, underordna mina personliga tycken och vara belåten, om utskottets förslag går igenom. Emellertid anser jag mig dock skyldig att yrka bifall till dessa reservationer, och jag anhåller således om bifall till utskottets förslag i punkten 1 A) med den ändring, att mom. b) erhåller den lydelse, som innehålles i den af mig och herr Darin afgifna och på sidan 120 intagna reservationen. Skilnaden mellan utskottets och vårt förslag i detta moment är endast, att de i utskottets förslag förekommande orden: »dock med det undantaget, att endast *ett* af de båda främmande språken blir obligatoriskt» utgå. Vidare att i stället för mom. d) införes den af mig, herrar Darin, Ericson och Jakobson under denna punkt afgifna reservationen. Denna reservation innebär ett bifall till herrar Månssons och Dahns motion om första klassens indragning *under förut-sättning*, att den utredning, som skall vidtagas, visar, att de, som bereda sig till den medborgerliga examen, kunna utan förlängning af sin kurs eller öfveranstängning förvärfva nödiga insigter i främmande språk äfven fastän nuvarande första klassen indrages. Den innebär således icke ett frånträdande af kammarens i samma sak förut fattade beslut, utan afser endast att få till stånd en utredning, som betingas af de nuvarande nya förhållandena. Vinner vårt yrkande i detta moment bifall, drager det med sig en ändring af mom. e) på sätt vi på sid. 121 föreslagit.

Slutligen skall jag för min personliga del be att få yrka, att punkten 1 A) f) ändras i enlighet med den reservation, som jag ensam vid denna punkt afgifvit. Denna reservation går ut på, att en utredning måtte ske i afseende på, huru många årsklasser, gymnasialafdelningen behöfver omfatta för att kunna på ett tillfredsställande sätt åstadkomma en grundläggande vetenskaplig skolbildning. Ty om

vi på ett ordentligt sätt sörja för den allmänna medborgerliga kursen, så böra vi väl också se till, att jemväl den vetenskapligt grundläggande blir verkligt effektiv. Jag har icke sagt, att det är omöjligt, att den föreslagna gymnasialafdelningen kan utgå från den nuvarande 5:te klassen, men jag har sagt, att det behöfves en utredning. För min del får jag bekänna, att jag icke anser mig ega tillräcklig fackkunskap för att afgöra den saken. Jag vet icke, om på det sättet kan vinnas tillräcklig språkbildning i latin och franska, och åtminstone i det sistnämnda språket behöfva alla *de* ovilkorligen insigter, som skola drifva vetenskapliga studier.

På grund af hvad jag nu anfört skall jag således, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag med de ändringar i momenten b), d), e) och f), som jag nu anfört och som innehållas i de af mig m. fl. vid nämnda moment afgifna reservationer.

Då tiden nu var långt framskriden, men ännu åtskilliga talare anmält sig för yttrandes afgifvande, afbröts nu öfverläggningen för att fortsättas i afton kl. 7, till hvilken tid kammarens ledamöter genom utfärdadt anslag kallats att åter sammanträda.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,5 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Ang. ändringar i det offentliga undervisningsväsendet.

(Forts.)